

7280/35

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE
SERIA III TOMUL VII MEM. 3

BIBLIOTECI MÂNĂSTIREȘTI LA MUNTELE ATHOS

DE

MARCU BEZA
MEMBRU CORESP. AL ACADEMIEI ROMÂNE

MONITORUL OFICIAL
ȘI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ

DEPOZITUL GENERAL
CARTEA ROMÂNEASCĂ
B-DUL ACADEMIEI, 3-5

BUCUREȘTI

1934

1942

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII

BUCUREȘTI

COTA

63 557 VAGA

RC84p3

1956

B.C.U. Bucuresti

C61508

BIBLIOTECI MĂNĂSTIREȘTI LA
MUNTELE ATHOS

DE

MARCU BEZA

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Sedințele dela 6 și 13 Octomvrie 1933

Un manuscris al Mănăstirii Constamonitu, intitulat *Ἰστορικὸς Λόγος*, cuprinde însemnarea că pe vremea iconomahilor, adică între 726—787, monahii risipiți la Muntele Athos, înainte de clădirea mănăstirilor, își dau silințele a creștina pe Vlahi. Autori Greci ca Gherasimos Smirnachis au plăcerea interesată de a socoti pe acești Vlahi emigrați de peste Dunăre ¹⁾. Dar că nu-s ei niște ciobani oarecari, ci o nație aparte, reiese din pomenirea lor alături de alte seminții ca Righinii și Sagudații. Dintre Vlahii creștinați, unii s'au dedat pustniciei pe colinele Samariei, deasupra Mănăstirii Esfigmeni, poate când ea nu ființa încă, în vremile demult: *ἤσκησαν τὸ πάλαι ἀσκηταὶ Βλάχοι* — cum se exprimă egumenul Theodorit, al cărui scris e mai recent, dar se întemeiază pe documente foarte vechi ²⁾. La 885, urmând unei tendinți de a se consacra Muntele Athos numai retragerii monahicești, Împăratul Vasile I Macedoneanul a împiedicat printr'un înscris intrarea păstorilor Vlahi la Muntele Athos: «*μήτε ποιμένας μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν μήτε βουκόλους μετὰ τῶν βουκολίων*», nici păstori cu turmele lor, nici văcari cu cirezile. Împăratul Leon Înțeleptul a întărit și el această poruncă de

¹⁾ *Τὸ Ἅγιον Ὄρος*, Athena 1903, pp. 21, 25.

²⁾ M. Gedeon, *Ὁ Ἄθως*, Constantinopol 1885, p. 315.

oprire la 911. Măsura, totuși, nu s'a păzit cu rigoare. Pe îndelete Vlahii au început a se furișa la Muntele Athos, cu soții și cu fete, cari, în slujba-le de păstorițe străbăteau chiliile, ispitind pe călugări și îndemnându-i la păcate; încât Împăratul Constantin al IX-lea Monomahul, 1042—1054, a fost nevoit să-i alunge pe Vlahi. Acum, însă, bună parte a monahilor gustaseră din farmecile neîngăduite și din bunătățile de lapte și brânzeturi, și cari trăsaseră câștiguri din întreprinderile negustorești cu Vlahii, au prins a-i dori ei înșiși înapoi la Athos pe Vlahi și a se plânge fățiș, că nu mai puteau viețui fără de Vlahi.

Toate aceste întâmplări ni se înfățișează clar de un manuscris grecesc al mânăstirii Sfântului Pantelimon cu titlul *Scandalurile petrecute la Athos prin anul 1088*:

Περὶ τῶν συμβάντων σκανδάλων ἐν τῷ ὄρει κατὰ τὸ ἔτος αἰη: 1088: Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Ἰσαακίου ὅστις ἐβασίλευσε κατὰ τὸ ἔτος 1081, ἄχοι τοῦ 1118 καὶ ἐκράτησε τὴν βασιλείαν χρόνους 37· εἰς τοῦτον τὰς ἡμέρας οἱ βλάχοι κοντζόβλαχοι βοσκοὶ προβάτων καὶ αἰγῶν προχωρήσαντες εἰσέβησαν εἰς τὸ ὄρος τῆ εἰδήσει ὄμως τοῦ ἡγουμένου τῆς Λαύρας ὡς δηλωθήσεται ἔπειτα· καὶ ἐμβάσαντες τὰ ποιμνία αὐτῶν ἐπέβησαν καὶ γυναῖα ἐν ἀνδραῖῳ σχήματι, καὶ πολλὰ ἀσέλγεια καὶ ἀκαθαρσίαι ἐγένοντο νέμοντες τὰ ποιμνία ἐν ἀνδρῶν σχήματι· ὅθεν οἱ μοναχοὶ τοῦ ὄρους ἀνεφέρθησαν πρὸς τὸν βασιλεῖα Ἀλέξιον, καὶ ἐδιώχθησαν ἀποτόμως.

Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἀπολυθῆναι τὰ ζῶα καὶ βλάχους ἐκ τοῦ ὄρους, ἀντὶ τοῦ εὐχαριστῆσαι τοὺς μοναχοὺς τὸν θεόν, καθ' ὅτι ἐξέϊλεν ὁ Κύριος ὄργην μεγάλην καὶ ὄλεθρον, καὶ ἐκαθαρίσθη τὸ ὄρος ἐν ᾧ ἡμᾶς ἠυδόκησεν ὁ Κύριος κατοικεῖν, τότε μᾶλλον ἔκλειον οἱ ἄφρονες· καὶ ἦτον κοπετὸς μέγας εἰς τὸ ὄρος, καὶ οἱ μὲν ἐξ Αἰγύπτου φυγόντες, ἐμέμνυντο κρεῶν, ἰχθύων καὶ λοιπῶν· οἱ δὲ μοναχοὶ ἐπόθουν τὴν μοχθηρίαν τῶν βλάχων ἐνθυμούμενοι, τὰ γάλατα, τυρία, μαλλία, συμπόσια, πραγματείας πρὸς ἀλλήλους πραγματευόμενοι, καὶ τὰς οἰνοποιίας αἰτινες ὕστερον ἐφάνησαν. Εἰσηῆθε γὰρ ὁ Σατανᾶς εἰς τὰς καρδίας τῶν βλάχων, καὶ εἶχασιν τὰς γυναικῆς των με ἀνδρώας στολᾶς ὡς ποιμένες, καὶ τὰ πρόβατα βόσκοντες, καὶ τοῖς μοναχοῖς ἐν τοῖς μοναστηρίοις δουλεύοντες, καὶ φέρουσαι εἰς αὐτοὺς τυροὺς καὶ γάλατα, καὶ μαλλία, καὶ ἐξύμωσαν ἄρτους εἰς τὰς πανηγύρεις τῶν μοναχῶν· τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα αἰσχροὶν ἐστὶ καὶ λέγειν ἢ ἀκούειν.

Πλὴν ὕστερον καὶ αὐτοὶ οἱ ποθοῦντες τὰ τοιαῦτα αἰσχροί, τὴν ἀμαρτίαν μύησαντες καὶ μετανοήσαντες, τὰ σφάλματα αὐτῶν ἐδιόρθωσαν· διότι οὐ μόνον οἱ ἐνάρετοι εὐρισκόμενοι τότε, καὶ ἐγκλειστοὶ, καὶ στυλῆται μαθόντες τὰ κακὰ ταῦτα ἐξήγγειλαν καὶ εἶπον αὐτὰ ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν πατριάρχη πάντα ἔγραψαν, ὅτι οἱ βλάχοι βοσκούσας γυναῖκας ζῶα εἶχασιν· περὶ δὲ τῶν βλάχων τῆς ἀποβολῆς, καὶ μᾶλλον τῶν μοναχῶν διηγήσομαι· εὐρῶν

γὰρ ὁ σατανᾶς ὄργανα τῆς κακίας, ὑπέβαλεν εἰς τοὺς μοναχοὺς ὡς προφάσεις δῆθεν εὐλόγους, ὅτι ἐντολὴν δέδωκεν ὁ πατριάρχης νὰ εἶναι οἱ βλάχοι εἰς τὸ ὄρος καὶ διωκόμενοι τώρα, ἐὰν ἀποθάνωμεν ὡς ἐνοχοὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν γινόμεθα· τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσαντες οἱ πολλοὶ τῶν ἐλλογίμων, καὶ ἡγουμένων καὶ ἡσυχαστῶν ἐταράχθησαν ὡς ὅτι πεντήκον(τα) καὶ ἐξήκοντα ἔτη κατὰ τῶν δαιμόνων πολεμήσαντες· καὶ ἐκ τῶν κελλιῶν οὐκ ἐξῆλθον, τότε οἴμοι! ἐξήρχοντο κλαίοντες ἀνοήτως, καὶ λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν ζωὴν οὐκ ἔχομεν, οὔτε ἀνάταυσι, ἐπειδὴ καὶ τοὺς βλάχους διώκομεν· ὦ τῆς μοῖρας! καὶ ὅτι ἐνοχοὶ τοῦ δεσμοῦ γινόμεθα· ἐξήρχοντο οὖν οἱ μοναχοὶ χοροί, χοροί, εἰς χαρὰν τοῦ δαίμονος. ἦσαν δὲ οἱ βλάχοι φαμελίαι τετρακόσiai· τοὺς ὁποίους ὁ βασιλεὺς κατοίνα τοῦ πατριάρχου εἶναι ἔλεγε· ἀλλὰ δεκατίας λαμβάνειν παρὰ τῶν βλάχων ἠβουλήθη ὁ πατριάρχης, διὸ καὶ ἐσυγχώρησεν αὐτοὺς ἀλλίξεσθαι εἰς τὸ ὄρος ἵνα δεκάτας λαμβάνειν, πλὴν διὰ τοὺς ἄρχοντας ἐπιτόθη τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶσι τὰ μοναστήρια· ἐξῆλθον λοιπὸν πλῆθος μοναχῶν ἀμονάχων μὲ τοὺς βλάχους· καὶ ἦτον νὰ βλέπη τις τὰς μονὰς μόνον ἀπὸ τυφλοῦς, χλωλοῦς, καὶ γέροντας φυλαττομένας.

Τούτων δὲ οὕτω γενομένων, ἦλθεν ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστοῦ γεννῶν, καὶ συναθρόντες ἅπαντες κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὴν Λαύραν τῶν Καρυῶν· πρῶτον μὲν ἀναθεμάτισαν τοὺς δημογέροντας· εἶτα συνάξεως γενομένης, ἐξελέξαντο ἄνδρας θεοσεβεῖς τρεῖς, τὸν ἡγούμενον Βατοπεδίου Ἰωάννην, καὶ τὸν ἡγούμενον Καρακάλλου Συμεῶν, καὶ τὸν τοῦ Κασταμονίτου ἡγούμενον Νικηφόρον, συγγενῆ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου, καὶ δύο ἐπιτηρητὰς τὸν Τζάνον, καὶ τὸν Φαλακρόν, καὶ ἀπέστειλαν αὐτοὺς πρὸς τὸν Βασιλέα, γράφαντες καὶ ἐπιστολὴν, οὕτως ἔχουσαν.

Δέσποτα ἡμῶν ἅγιε, γνωστὸν ἔστω τῷ κράτει σου, ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ πατριάρχου τὸ νὰ εὐρίσκονται οἱ βλάχοι εἰς τὸ ὄρος, ἐξώκησεν ὅλον τὸ ὄρος, καὶ δέομεθα τῷ κράτει σου, ἵνα λύσῃ τὴν ἐντολὴν ταύτην ὅτι πάντες ἀπολύμεθα· ἐν γὰρ τῇ ὑμετέρα γαλήνῃ καὶ ἡμεῖς ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διαγόμεν, κλπ.

Ταῦτα ἀναγνοῦς ὁ βασιλεὺς καὶ ἀκούσαντες οἱ τῆς Συγκλήτου βουλῆς, εἶπον τῷ βασιλεῖ ἵνα καλέσῃ τὸν πατριάρχην ἔλθειν καὶ ἀπολογήσασθαι· ὁ δὲ βασιλεὺς δι' εὐλάβειαν οὐκ ἠθέλησε τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλ' ἀπέστειλε τοὺς μοναχοὺς πρὸς αὐτὸν γράφας αὐτῷ ὅτι ἡ ἐντολὴ σου ἐξήλειψε τὸ ἅγιον ὄρος· ὠρίσον οὖν ἐλεύθερον αὐτὸ εἶναι λπ.

Ἀναγνοῦς δὲ ὁ πατριάρχης ἀντέγραψε τῷ βασιλεῖ· πλὴν ἐπειδὴ σὺ οὐκ ὑπέγραψας, ἡ ἐντολὴ μένει ἀνίσχυρος καὶ εἰ δοκεῖ τῷ θεῷ ἐνάρεστον, κράτνον τοῦτο βασιλικῇ ἐξουσίᾳ, ἵνα μηκέτι βλάχους εἰσάξουσιν ἐν τῷ ὄρει 1).

Traducerea sună astfel:

«In zilele lui Alexie Comnenul, care a domnit timp de treizeci și șapte ani, din 1081 până la 1118, Vlahii Cuțovlahi, păstori de oi și capre, înaintând au pătruns în Athos, după știința însă a egumenului

1) Nr. 5788, 281, pp. 69—72.

Lavrei, cum se va spune mai târziu. Și cu turmele au pătruns și femeii în arătare bărbătească; și mult desfrâu și spurcăciuni au săvârșit, mânându-și turmele în haine de bărbați; încât monahii Athosului s'au întors către împăratul Alexie, și-au fost îndată izgoniți. Însă, după ce s'au dus vitele și Vlahii din Athos, în loc să mulțumiască lui Dumnezeu monahii, că a ridicat mare pierzanie și urgie, de s'a curățit Muntele, în care ne-a învrednicit să trăim, ba mai de grabă plângeau nesăbuiții. Și era mare jelanie în Athos; și, pe când fugarii Eghiptului simțiau lipsa cărnii, peștelui și altora, monahii râvniau după stricăciunea Vlahilor, amintindu-și de laptele, brânza, lâna, petrecherile și schiburile negustorești ce făceau împreună, și de bețiile, care mai pe urmă s'au arătat. Că intrase diavolul în sufletele Vlahilor, de-și țineau femeile în podoabe bărbătești ca ciobani și pășteau turmele și slujiau călugărilor în mănăstiri și le duceau brânzeturi, lapte și lână, și le frământau pâinea la zile de praznic. Iar cele săvârșite de ei rușinos este a le spune și a le auzi.

« Numai cât doritorii de asemenea lucruri, pocăindu-se, și-au îndreptat greșelile; căci mârșavii, ca și virtuoșii călugări, aflând de relele acestea, le-au spus tare, și patriarhului încă le-au scris, cum că Vlahii au femeii pascătoare de turme. Ci de plecarea Vlahilor, mai mult a călugărilor, să povestim; căci, găsind necuratul unealte răutății, a însuflat monahilor drept pricină oarecum binecuvântată porunca patriarhului de a sta Vlahii în Athos. Și acum izgonindu-se, călugării se făceau vinovați către sufletele lor după moarte. Și, auzind acest cuvânt, mulți din ei s'au turburat foarte — monahi și pustnici, cari timp de cincizeci ori șezizeci de ani se luptaseră cu diavolul și din chilii nu clintiseră, acum eșiau plângând în chip nerod, zicându-și unii-altora, că de azi înainte traiu nu avem, nici hodină, deoarece am izgonit pe Vlahi și ne-am călcat un legământ. Oh, nebunia lor! Cărduri-cărduri eșiau întru bucuria diavolului.

« Și erau Vlahii patru sute de familii, pe turmele cărora a vroit patriarhul să pue zeciuială și n'a lăsat pe arhonți s'o facă, spre a nu se îngreuna mănăstirile. Au ieșit cu Vlahii o mulțime de călugări, cât vedeai mănăstirile păzite numai de orbi, ologi și bătrâni. Și astfel întâmplându-se lucrurile, a venit sărbătoarea Crăciunului și s'au strâns toți după datină în Lavra Cariesului. Au afurisit întâi pe dimogheronți, apoi sobor făcându-se, au ales trei bărbați evlavioși: pe Ioan, egumenul Vatopedului, și pe Simeon, egumenul Caracalului, și pe Nichifor, egumenul Constamonitului, o rudă a Împăratului Alexie, și pe doi supraveghietori, de i-au trimis la împărat, scriindu-i și carte: sfinte Despot al nostru, cunoscut este împărăției tale, că porunca patriarhului de a sta Vlahii a golit Athosul și ne rugăm să ridici această poruncă, deoarece ne pierdem cu toții și sub a ta seninătate ducem și noi o viață liniștită.

« Cetind acestea împăratul, a luat și sfatul Curții, care și-a dat părerea să-l cheme pe patriarh. Împăratul, însă, din evlavie n'a făcut-o, ci a

trimis pe monahi la patriarh, scriindu-i doar că ordinul acestuia golit-a Muntele Athos. Iar patriarhul a dat răspuns împăratului: Intrucât n'ai iscălit, porunca rămâne fără putere și este vrerea lui Dumnezeu să ție Athosul sub împărătească stăpânire, spre a nu mai intra Vlahii ».

La întâia pagină manuscrisul are o notă: « Egumenul Lavrei, Ioanichie Valmàs, cunoscut de împărat și de patriarh, a fost începutul și rădăcina relelor săvârșite de Vlahi, fiindcă a scris ca din partea patriarhului în chip mincinos și a iscălit cu mâna sa, cum că patriarhul a poruncit să intre Vlahii, spre a lua brânzeturi, lapte, lână și altele »¹⁾. Apoi:

« O carte întreagă exista înaintea revoluției despre cele petrecute în Athos, care acum nu se vede »²⁾.

Reiese din aceste rânduri, cât și din întrebuintărea termenului de Cuțovlahi, că manuscrisul datează din veacul al XIX-lea; dar el folosește, și în mare parte reproduce, textul unui alt manuscris din veacul al XIV-lea. Se află în biblioteca mănăstirii Ivirului și l-am descifrat cu ajutorul d-lui Ioan Vlahoghiani, directorul arhivelor statului în Athena, căruia i-aduc aci mulțumiri. Incepe manuscrisul:

« Zicea monahul acesta Ioan Trahanielul, că cele întâmplare dintru început la Sfântul Munte, înainte și după porunca patriarhului, nu numai episcopul Leontie, ci și mulți dintre sfinții părinți le-au scris, și-au luat astfel de știre, că în urma izgonirii vitelor și Vlahilor din Athos, în loc să mulțumiască lui Dumnezeu monahii, că a ridicat o periculoasă urgie și a curățit muntele sfânt, unde ne-a învrednicit să trăim, mai mult se plângeau; și era jelanie mare în Athos... »

Urmează scrisorile schimbate între Alexie Comnen și patriarhul Nicolae al III-lea, zis Grămăticul, trăitor din 1084 până la 1111, scoțându-se la iveală purtările amăgitoare ale Vlahilor față de călugări:

« Precum Madineii își gătiau femeile și le aduceau înaintea popoului Iudeu, spre a-l conrupe și a-l îndepărta de Dumnezeu, tot astfel

¹⁾ Ὁ ἡγούμενος τῆς Λαύρας Ἰωαννίκιος Βαλμᾶς γνώριμος ὦν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου ἐβινεν ἡ ἀρχὴ καὶ ῥίζα τῶν κακῶν τῶν ἐν τῷ ὄρει συμβάντων ἀπὸ τοῦ βλάχου· διότι ἔγραψεν ὡς ἐκ προσώπου τοῦ πατριάρχου ψευδῶς ἰδίᾳ του χειρὶ καὶ ὑπογράφας ὅτι ὁ πατριάρχης ἐπρόσταξε καὶ εἰσέλθωσιν οἱ βλάχοι διὰ τὰ ἀπολαμβάνη γάλατα τυρούς, μαλλία καὶ ἄλλα.

²⁾ Βιβλίον δλόκληρον ἐσώζετο πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως περὶ τῶν τοιοῦτων συμβάντων ἐν τῷ ὄρει, νῦν δὲ οὐ φαίνεται.

și diavolul a intrat în sufletele Vlahilor, de-și împodobiau soțiile și fetele în strae bărbătești, ca să-i piardă pe aceice vroiau a trăi evlavios...»

Dau textul întreg al originalului ce are titlul *Povestire istorică a scrisorilor Împăratului Alexie și Patriarhul Nicolae în diferite vremi*:

Διήγησις ιστορικὴ τῶν ἐπιστολῶν Ἀλεξίου βασιλέως καὶ Νικολάου πατριάρχου γενόμενα κατὰ διαφόρους καιρούς.

Ἔλεγεν ὁ μοναχὸς οὗτος Ἴω. ὁ Τραχανιώτης ὅτι τὰ κατὰ τοῦ Ἁγίου Ὁρους γενόμενα ὡς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τὰ πρὸ τῆς ἐντολῆς τοῦ πατριάρχου καὶ μετὰ τὴν ἐντολήν, οὐ μόνον ὁ μοναχὸς Λεόντιος ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἁγίων πατέρων συνεγράψαντο καὶ ἔχουσιν οὕτωςι πρὸς εἶδῃσιν ὅτι μετὰ τὸ ἀπελασθεῖναι τὰ ζῶα καὶ τοὺς βλάχους ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀπὸ τοῦ εὐχαριστεῖσαι τῷ θεῷ ὅτι ἐξείλεν ὄργην καινὴν (?); καὶ ὀλέθριον ὅτι ἐπισκοπήν ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ὁ θεὸς καὶ ἐκαθαρίσθη τὸ ἅγιον ὄρος· τὸ ὄρος ὃ εὐδόκησεν ὁ θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ, μᾶλλον ἔκλαιον καὶ ἐκόπτοντο· καὶ ἦν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει κοπετὸς μέγας αἰγυπτιακός· καὶ ἐκεῖνοι μὲν τὴν αἰγυπτιακὴν ἐμέμνητο τροφήν, τὰ κρέη καὶ τοὺς λέβητας· ἔτι δὲ καὶ κρόμνα καὶ σκόρδα καὶ πέπωνας. Οἱ δὲ ἁγιορεῖται μέμνηται τὰ τῶν βλαχῶν, ὅσα καὶ οἷα εἰς ἠδονὴν ἦσαν, ἦτοι τὰ τε γάλατα, καὶ τὰ τυρία, καὶ τὰ μαλία· τὰ συμπόσια καὶ συναλλάγματα· καὶ τὰς πραγματείας τὰς πρὸς ἀλλήλους, οἱ βλάχοι λέγω μετὰ τῶν μοναχῶν· τὰς τε μεθυσίας τὰς διαβολικὰς, αἰτινες ἐφάνησαν ἐν ὑστέρω· εἰσηῆθε γὰρ ὁ διάβολος εἰς τὰς καρδίας τῶν βλαχῶν, καὶ εἶχον καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν, μεθ' εαυτῶν, φορούσας ἄνδρια ὡς πιστικοὶ, καὶ ἔβροσκον τὰ πρόβατα, καὶ τὰ μοναστήρια ἐδούλευον κουβαλοῦσαι εἰς αὐτοὺς τὰ τυρία τὰ γάλατα καὶ τὰ μαλία· ποιοῦσαι καὶ τὰ ζυμωτὰ εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν μοναστηρίων καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ὡς δουλοπάροικοι καὶ πειθηνοὶ ἦσαν τοῖς μοναχοῖς· τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν γενόμενα αἰσχρὸν ἔστιν καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν· ὅμως οἱ παθόντες καὶ τὴν ἁμαρτίαν αἰσθάναντες, αὐτοὶ καὶ τὰ σφάλματα διορθώσαντο· καὶ οὐ μόνον ἡσυχαστὰς καὶ ἐγκλειστοὺς καὶ στυλίτας εἶπον καὶ ἐξήγγειλαν περὶ τούτου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν πατριάρχην κῆρ νικόλαον πάντα ἐγγράφως ἐξέδωκαν καὶ ὅτι οἱ βλάχοι τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἔχουσι βοσκούς· ὅσα δὲ δι' αὐτῶν ἔπρατεν ὁ διάβολος οὐ θέμις ἦν γραφῆ παραδοῦναι, πλὴν οὐκ ἔστι κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν ἔλθῃ· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑστερον· περὶ δὲ τῶν βλαχῶν, μᾶλλον οὖν ὄργανα ἐπιτήδεια ὃ ἐφευρέτης τῆς κακίας, ὃ ἐξάνωθεν φρονήσας τὴν ἡμετέραν ζωὴν καὶ ἐξορίστους ἡμᾶς ποιήσας, καὶ ἀπὸ θεοῦ κρύπτεσθαι καὶ τὸν θάνατον κερδαίνειν, ἔφρασε καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει· καὶ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἁγίους γέροντας προφάσεις δῆθεν λόγους ὅτι ἐντολήν ἔδωκεν ὁ πατριάρχης, καὶ ἐὰν ἀποθάνωμεν ὧδε, γενόμεθα αἰτιοὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν· καὶ ἐφάνησαν ὡσοὶ λῆρος τὰ ρήματα αὐτῶν, μᾶλλον δὲ φρενολευφίας ἀνάμεσα· καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσαντες οἱ πολλοί, οὐ μόνον ὃ ἀργυτώδης

(συρφετώδης?) λαός, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν καὶ ἡγουμένων καὶ ἡσυχαστῶν ἐταράχθησαν· οὔτινες ἐπολέμησαν μετὰ τῶν δαιμόνων πενήτηκοντα καὶ ἐξήκοντα ἔτη, καὶ οὐκ ἴσχυσαν αὐτοὺς ἐκβαλεῖν ἀπὸ τὰς κέλας αὐτῶν. Τότε δὲ τότε ἦν ἰδεῖν μέγα θέαμα καὶ πολλοῦ θρήνου ἄξιον· ἀπήρχοντο τοίνυν κλαίοντες ὁ ἡσυχαστῆς πρὸς τοὺς ἡσυχάζοντας λέγων αὐτοὺς ὅσα παρὰ τῶν δαιμόνων ἐδιδάχθη, ὁμοίως καὶ ὁ ἡγούμενος πρὸς τοὺς ἡγουμένους λέγων ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν ὧδε οὔτε ζωὴν ἔχομεν οὔτε ἀνάπαντι.

Ἐπορρανώ βασιλεῖ καὶ θεῶ· μνήσθητι κύριε ὡς ἐπορεύθη ἐνώπιόν σου μετ' ἀληθείας ἐν καρδίᾳ τελείᾳ, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιόν σου ἐποίησα· ἡμεῖς δὲ πάλιν ὡς ἔχομεν καὶ διακείμεθα πρὸς σὲ λέγομεν ὅτι οἱ εὐλογοῦντες σε εὐλογημένοι, οἱ δὲ καταρώμενοί σε καὶ κατήρανται· καὶ ἀξιώσαι σε κύριος ὁ θεὸς τῆς μερίδος τῶν ἁγίων καὶ βασιλέων μεγάλων δαυὶδ καὶ ἐξεκίον· καὶ πλησίον τοῦ ἐν ἁγίοις κωνσταντίνου εὐρεθήσεται ὁ θρόνος σου· καὶ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἔσει εὐφραινόμενος, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῶν αἰῶνας αἰῶνων· καὶ χαῖρε καὶ ἔρρωσο ἐν κυρίῳ πανοικεῖ· ταῦτα λαβῶν ἐπὶ χεῖρας ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ἀλέξιος, καὶ ὄλον τὸ παλάτιον καὶ ἡ σύγκλητος ἀκούσαντες ταῦτα χαρᾶς ἐπλήσθησαν ἅπαντες· καὶ τῷ βασιλεῖ συνεβούλευον, τὸν πατριάρχην ἐλθεῖν καὶ ἀπολογήσασθαι· ὁ δὲ βασιλεὺς δι' εὐλάβειαν οὐκ ἠθέλησε τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλ' ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ταῦτα· ἀπέστειλε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπεσταλμένους μοναχοὺς... ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ πιπτακίου· Πάτερ ἅγιε καὶ οἰκουμενικῆ πατριάρχα· οἶδας ὅτι ἐντολὴν ἔδωκεν ὁ θεὸς τῷ προπάτορι ἡμῶν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ οὐδὲ μίαν ὄλην ἡμέραν, τάχα δὲ οὐδὲ τρεῖς ὥρες ἐφύλαξεν· καὶ ἰδοὺ ἡ ἐντολή σου ἐξήλειψε τὸ ἅγιον ὄρος, μὴ ὑποκείμενον τῇ σῆ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν βασιλέων κατὰ διαδοχὴν τοῦτο ἐθέσπισαν καὶ οὐχ' ὑπὸ ἄλλης ἐξουσίας· ἀλλ' ὄρισαν ἐλεύθερον τοῦτο εἶναι ἀπὸ πάσης ἐπιθρείας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν μηδεμίαν μετοχὴν ἔχειν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει· καὶ γὰρ ἐγὼ αὐτὸς πολλάκις ἤβουλήθην δεκατίαν ἐπιθῆναι τοῖς βλάχοις, ἀλλὰ τὰς εὐχὰς τῶν πατέρων ἐδυσσωπούμην· καὶ διὰ τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν, ἵνα μὴ πλεονεκτώσιν τὰ μοναστήρια, ὡς ἔχομεν πάντες τὸ πλεονεκτικόν, καὶ ἵνα μὴ καταγινώσκωσιν τοὺς μοναχοὺς, τοῦτο οὐκ ἐποίησα· τί δέ σοι, πάτερ ἅγιε, ἀπορῶ, ἐμοῦ μὴ θελήσαντος ὅλως κἂν μόνον ἀκοῦσαι τὸ ἀπελασθῆναι τὰ ζῶα; ἀλλὰ καὶ οἱ μητροπολίται τὸν ὀρισμὸν σου ἀντέλεξαν· αὐτὸ θεὸς ἐκτίσσε λέγοντας εἰς μετάληψιν, καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ κἀτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ τῶν ἡγουμένων πολλοί· χαῖρε καὶ ἔρρωσο ἐν κυρίῳ· Ϛ. Ταῦτα ὁ πατριάρχης δεξάμενος καὶ ἀναγνούς τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα, ἀντεδήλωσεν τῷ βασιλεῖ ταῦτα· καλῶς εἶπας, δέσποτά μου ἅγιε, ὅτι σὺ ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ὑπόθεσιν οὐκ ὑπέγραψας· οἱ μητροπολίται οὐκ ἠθέλησαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντέλεξαν ὡς παράνομον τὸ γινόμενον· τῶν μοναστηρίων οἱ ἡγούμενοι πλέον πάντων ἐταράχθησαν· καὶ ἐγὼ πως εἶχον τοῦτο ποιῆσαι, ἀλλὰ διὰ τὰς κακουργίας τῶν βλαχῶν καὶ τὰς τελεσιουργίας αὐτῶν ἐδεξάμην τί ποτε· διότι μέγα ἦν τὸ δεινὸν καὶ δλέθριον· ὥσπερ γὰρ οἱ μαδυναῖοι ἐποίησαν καὶ ἐκαλόπιζον τὰς γυναικας αὐτῶν καὶ ἔφερον ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τῶν ἰουδαίων, ἵνα πορνεύσῃ ὁ λαὸς καὶ ἀποστραφῇ αὐτοὺς ὁ θεὸς αὐτῶν, οὕτως καὶ ὁ διάβολος εἰσῆλθε εἰς τὰς καρδίας τῶν βλαχῶν, καὶ

ἐστόλιζον τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας σχῆμα ἄνδριον ἵνα κατα-
 στρέψῃ τοὺς εὐσεβῶς θέλοντας ζῆν· καὶ εἶχον αὐτὰς ὡσεὶ βοσκοὺς
 μεθ' ἑαυτῶν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δουλείας τῶν μοναστηρίων πάσας αὐτὰς
 εἶχον οἱ μοναχοὶ ἐξυπηρετούσας· τὰ δὲ ὑπ' αὐτῶν γινόμενα αἰσχρὸν ἐστὶν
 τοῦ λέγειν καὶ γράφειν καὶ ἀκοῦειν· οἱ οὖν παθόντες καὶ τὴν ἁμαρτίαν μι-
 σήσαντες, αὐτοὶ μοι δέδοκαν ταῦτα μεν περὶ τὰς κακίας τῶν ἀνοσίων καὶ
 αἰσχυρῶν βλαχῶν· ὅτι εὐρέθησαν δόλιοι καὶ ἀπατεῶνες· περὶ δὲ τῆς ἐντολῆς,
 ὅτι ἐξῆλειψε τὸ ἅγιον ὄρος, καὶ ὅτι οἰκεία χειρὶ ὑπέγραψεν ὁ πατριάρχης,
 φημί· ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἃ οὐκ ἐγίνωσκον ἠρώτων μοι·
 ἄλλως τε δέ· σὺ αὐτὸς ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν, οὐχ ὑπέγραψες· ἢ σύνοδος
 τῶν πατέρων οὐχ ὑπέγραψε· καὶ ἐγὼ μόνος εἶχον ὑπογράψαι οἰκεία χειρὶ;
 ἀλλὰ ἀνέχεται ὁ θεὸς ἢ αἱ σύνοδοι τῶν ἁγίων πατέρων ἐνὸς μάρτυρος ὑπο-
 γραφήν; ὡς ἔγραψε καὶ ἐπεσφράγισε, μὴ παραδεχθῆναι ποτὲ ἐνὸς μάρ-
 τυρος μαρτυρίαν, κἂν πᾶσαν τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου ἐπίσταται; ἠκούσαμεν
 παρὰ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν διαλεγομένου τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι δύο
 ἀνθρώπων ἢ μαρτυρία πιστὴ ἐστίν· ὅτι ἀπὸ τῆς θεοφθόγγου φωνῆς τοῦτο
 ἠκούσαμεν, τὸ μὴ παραδέχεσθαι γραφήν ἢ μαρτυρίαν ἐνὸς ἀνθρώπου κἂν
 ὁ σοφώτερος τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει, κἂν αὐτὸς ὑπάρχη ὁ ταπεινὸς νικό-
 λαος καὶ πατριάρχης κωνσταντινουπόλεως· καὶ ἰδοὺ μαρτυροῦσιν αἱ θεῖαι
 γραφαὶ ὅτι οὐκ ἔχει ἐντολήν τὸ ἅγιον ὄρος, ἀλλὰ παραγγελίας μόνον καὶ
 ἐπιτιμῆσεις, ἵνα μὴ ἐμπιάσωσιν βλάχους εἰς κατοικίαν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει·
 περὶ δὲ τὰ ἑαυτῶν πρόβατα καὶ κτήματα, εἰς τὰ καταλύματα τοῦ ὄρους
 ἔχουν τὰς κατοικίας ὠρίσαμεν· ὅτι ἐξουσίαν ἔχουσιν οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιτιμᾶν,
 καθὼς καὶ ἡ ἁγία σύνοδος, ὡς τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν τὴν ἐξουσίαν παρὰ
 θεοῦ εἰληφότες· καὶ ἐὰν ὁ ἀρχιερεὺς παρὰ τὸν σκοπὸν τοῦ θεοῦ ἐπιτιμῆσει
 οὐκ ἔπεται αὐτῷ τὸ θεῖον, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ· καὶ ἰδοὺ εὐρίσκεται ἡ ἐπι-
 τιμῆσις ἄλογος· διὰ τοῦτο καὶ ἀνίσχυρος· εἰδὲ δοκεῖ τῷ θεῷ καὶ εὐάρεστον
 αὐτῷ, δυνάμωσον τοῦτο καὶ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ· ἵνα μηκαίτοι βλάχους εἰσά-
 ξουσιν πώποτε ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει εἰς τὸν αἰῶνα· ἐνταῦθα ζητεῖ τὴν ἀκολου-
 θίαν τοῦ λόγου, ὃν ἐφανέρωσεν ὁ θεὸς ἐπὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ.
 δεῖ οὖν εἰπεῖν καὶ περὶ τοὺς ἐξεληθόντας ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὄρους καὶ ἐξερχομένους,
 ὅτι οὐκ ἐποίησαν τὰ τοῦ τόπου, καὶ ὁ τόπος διώκει αὐτούς· περὶ δὲ τῶν
 τοιούτων εἶπεν ὁ κύριος· ἄφετε αὐτούς ὑπάγειν, τυφλοὶ εἰσι· τυφλὸς δὲ
 τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ, ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται· οὐς δὲ οὐκ ἐφύτευσεν
 ὁ πατὴρ μου ὁ οὐράνιος ἐκρίζωθήσονται· καὶ διὰ τοῦ προφήτου· οὐκ ἔγνωσαν
 οὐδὲ συνῆκαν ἐν σκότει διαπορεύονται· καὶ οὐκ ἠθέλησαν εὐλογίαν τοῦ
 εὐλογημένου τόπου καὶ μακρονηθήσονται ἀπ' αὐτοῦ, οἱ δὲ ἐξερχόμενοι τοῦ
 ἁγίου ὄρους ἠρωτῶντο ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων, θέλοντες
 μαθεῖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐκτραπέντες τοῦ ὄρους ἀσκοπίως ἐξέρχονται καὶ
 ἔλεγον· ὅτι ὁ πατριάρχης ἔδωκεν ἐντολήν ἅπαν τὸ ἅγιον ὄρος, καὶ διὰ τοῦτο
 ἀγανακτήσαντες ἐξερχόμεθα· προφασίζόμενοι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις·
 ἐκεῖνοι δὲ τὴν ἐντολήν ἀκούσαντες καὶ μὴ γινώσκοντες τὴν ἀκριβείαν τοῦ
 πράγματος, οὐκ ἠθόδοκον αὐτοῖς τὸ γινόμενον· τὰ τε σωτήρια φάρμακα
 μὴ ἐπιστάμενοι καὶ τὰ ζωῆς ρήματα μακρὰν θέμενοι, τὴν πᾶσαν ἀσχολίαν
 καὶ μέριμναν εἰς τὰς τῶν γενημάτων εἰσόδους ποιοῦμενοι καὶ τῶν ἄλλων
 εἰδῶν· τῶν δὲ ψυχῶν τῶν προσερχομένων αὐτοῖς φροντὶς οὐδεμίαν ἐπειδή

τοὺς βλάχους καὶ τὰ ζῶα ἐκβάλλουσι· ἀλλὰ καὶ ὁ πατριάρχης ὄλον τὸ ὄρος ἐδέσμησε, καὶ τὰ ξύλα καὶ τὰ νερά· ἡμεῖς δὲ ποίαν κοινωσίαν ἔχομεν ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ; οἶμαι, οὐδεμίαν· τότε δὴ τότε ἦν ἰδεῖν σχίσματα καὶ παρασυναγωγὰς κατὰ τόπους· καὶ λαοσυνάχτας καὶ λαοπλάνους· καὶ τό, πειθῆναι μᾶλλον ἦν πείθεσθαι· καὶ γραφικῶς εἰπεῖν ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν· καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖρα αὐτῶν κατὰ τὸν Δαυὶδ· ὅτι, τι δοθεῖ σοι καὶ τι προσθεθεῖ σοι πρὸς γλῶσσαν δολίαν· καὶ τὰ πάντα ἐξώγκωσεν ὁ καιρὸς ἐκεῖνος· ἐξήρχοντο γὰρ μετὰ τῶν βλαχῶν ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν, εἰς τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου· καὶ ἡ λύπη πεπλήρωκεν ἡμῶν τὰς καρδίας· ὅτι οὐ μόνον οἱ δαίμονες ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ οἱ μοναχοὶ τὸ αὐτό· τριακόσιοι γὰρ φραμίλια ἦσαν ἅπαντες οἱ βλάχοι· ὁ δὲ βασιλεὺς κατούνην ἔλεγεν εἶναι τὸν πατριάρχην· ὥστε καὶ δεκατρία πολλάκις ἠβουλήθη εἰς αὐτοὺς θῆναι· διὰ δὲ τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν τοῦτο οὐκ ἠθέλησε γενέσθαι, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶσι τὰ μοναστήρια, καταγινώσκουσι δὲ καὶ τοὺς μοναχοὺς· καὶ ὁ μὲν τῶν βλάχων ἀριθμὸς κατὰδῆλος γέγονε. Τῶν δὲ μοναχῶν οὐκ ἦν ἀριθμὸν διαγράψασθαι καὶ εἰπεῖν τὸ ἄπειρον πλῆθος ἐκεῖνο· καὶ ὃ τοῦ παραδόξου θαύματος λέγοντες, ὅτι ὁ ἡσυχάζων ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, ὁ ἀκουστός καὶ φοβερός τοῖς δαίμοσιν μετὰ τὸν δεῖνα συνεξέρχεται· βλάχος· καὶ ὁ δεῖνα ἡγούμενος, μετὰ τοῦδε τοῦ ἡγουμένου συνεξέρχεται· ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ μοναστήρια μετὰ τῶν ἑαυτῶν φίλων συνεξέρχονται βλαχῶν ἅπαντες πανοικεῖ· ἦν δὲ ἰδεῖν τὰ θεόκτιστα καὶ θεοφύλακτα μοναστήρια ὑπὸ (χολῶν?) καὶ τυφλῶν γερόντων φυλαττόμενα· καὶ οὕτως κατηγωνίσαστο ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ὁ νοητὸς φαραὼ καὶ ἐπισύρει αὐτοὺς βιαίως ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλώνας, καὶ οὐ πάυεται μέχρι τὴν σήμερον τὰ αὐτὰ ποιῶν ὁ σκολιὸς δράκων· τούτων δὲ οὕτως γινομένων ἐπέστη ἡ ἐροτὴ τῆς χριστοῦ γεννήσεως, καὶ συναχθέντες ἅπαντες κατὰ τὸ σύνθημα εἰς τὰς ἡμέρας, πρῶτον μὲν ἀνεθεμάτισε τοὺς δημεγέρας ἐπ' ἐκκλησίᾳς πᾶς ὁ λαός, τοὺς λαοπλάνους, τοὺς ταράσσοντας πᾶν τὸ ἅγιον ὄρος, ὡς δῆθεν ἐκ προφάσεων εὐλόγων· ἐπὶ [τα] δὲ τὸ ἐκ συνηθείας κρούσμα γινόμενον, καὶ καθήσαντες ἐν τῷ κριτηρίῳ ἐξελέξαντο ἄνδρας θεοσεβεῖς τρεῖς, τὸν τε μοναχὸν κύρ ἰωαννίκιον καὶ ἡγούμενον τοῦ Βαπτοπεδίου καὶ τὸν μοναχὸν κύρ συμεὼν καὶ ἡγούμενον τοῦ καράκαλου καὶ τὸν κασταμονίτην συγγενῆ ὄντα τοῦ βασιλέως κυροῦ ἀλεξίου καὶ δύο ἐπιτηρητὰς τὸν τζαῖνον καὶ τὸν φαραήλ, καὶ ἀπέστειλαν αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα κύρ ἀλέξιον γράψαντες καὶ ἐπιστολὴν περιέχουσαν οὕτως: δέσποτα ἡμῶν ἁγίε· γνωστὸν ἔστω τὸ κράτος (τῷ κράτει?) τῆς βασιλείας σου ὅτι ἡ ἐντολὴ τοῦ πατριάρχου ἅπαν τὸ ἅγιον ὄρος ἐξοίκησε καὶ δεόμεθα τὴν κραταιὰν καὶ ἁγίαν βασιλείαν σου ἵνα λύσῃτε τὴν ἐντολήν, ἐπεὶ πάντες ἀπολλύμεθα ἐν γὰρ τῇ ὑμετέρᾳ γαλήνῃ καὶ ἡμεῖς ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγομεν, εὐχόμενοι καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου ¹⁾.

Șederea Vlahilor în Athos a lăsat câteva nume caracteristice de localități, vădind că între veacul al VIII-lea și XI-lea dialectul aromân era în plină formație: *Calița, Isvor, Cățari*,

¹⁾ Nr. 4502, 382, pp. 430^A—434^D.

Soți, Țințiluchi, porecla dată unui monah Cosma, venit în 1044 să pue ordine la Sfântul Munte ¹⁾. Goniți din Athos, Vlahii au continuat să-și ducă turmele în alte părți ale Calcidiceii, unde actele mănăstirii Zografu pomenesc de persoane ca Ioan Vlahul, Ștefan Mavrovlahul, Evdochia Vlahoiani, etc. ²⁾. Aceleași acte arată, că la 1378 s'au hotărnicit două proprietăți ale mănăstirii « sub prea sfântul mitropolit al Vlahiei »: « ἀντεκρίθησαν ἀμφοτέρα τὰ μέρη ἐπὶ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου τῆς Βλαχίας » ³⁾. — așa că niciodată nu se întrerup legăturile românimii cu Muntele Athos, crescând bine înțeles după întemeierea Principatelor Dunărene. Deși Vlad Călugărul și Radu cel Mare ajută mănăstirea sfântului Pantelimon la 1487 și 1496, cucernica prințesă a Serbiei, Angelina, scrie Marelui Cniaz Ivanovici în 1509:

« Unele din mănăstiri au de patron și protector pe Țarul Iberiei, altele pe Voevodul Valahiei; dar Sfântul Pantelimon n'are decât pe Înălțimea-Voastră » ⁴⁾.

Cât privește Moldova se credea, că nu avuse relații cu Athosul înainte de Ștefan cel Mare. Dar, iată că la Zografu dau acum de hrisovul daniei lui Alexandru cel Bun din 1429. După treizeci și șapte de ani vine Ștefan Voevod cu ajutorul de o sută ducați și apoi cu cinci sute de aspri anual serviți, cum spune un hrisov, « mănăstirii noastre din Sfântul Munte, unde este hramul sfântului și slăvitului marelui mucenic și purtător de biruinți Gheorghe, numită Zografu ». O icoană trimisă la 1502 înfățișează pe același sfânt, care odată se arată în vis lui Ștefan, îngrijorat de tăria oastei vrăjmașe, și-l îndemnă să nu se teamă, că Dumnezeu era să-i vie într'ajutor. Piatra cu inscripția clădirii trapezei, tot de Ștefan, se află în mănăstire — nici egumenul nu știe unde, ci-mi făgăduiește s'o caute; iar înăuntru arsenalului Zografu, asupra unei uși ascunse, desleg slovele:

¹⁾ Smirnachis, *l. c.*, pp. 20, 21, 35, 92, 43.

²⁾ *Actes de Zographou*, publiés par W. Regel, E. Kurtzet et B. Korablev, Petersburg 1907, pp. 70, 93, 119.

³⁾ *Ibid.*, p. 113.

⁴⁾ *La Question du Couvent de St. Pantelimon* par Un Ami dela Verité, Constantinople 1874, p. 23.

Bine credinciosul și de Hristos iubitorul Io Bogdan Voevod a zidit acest turn în numele sfântului mucenic Nicolae.

In anul 7025.

In biblioteca mănăstirii am găsit și Evanghelia lui Ștefan cel Mare din 1495. Fără scoarțe și puțin ruptă, are la sfârșit inscripția:

Această tetravanghelie a cumpărat-o Domnul Io Ștefan Voevod, fiul lui Bogdan Voevod și al Oltei, și-a așezat-o întru ruga sa în hramul Adormirii Preasfintei Stăpânitoarei noastre Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Marii în biserica din Borzești de pe Trotuș, ca să-i fie lui pomenire neschimbată cât stă acest hram. Iar cine va strica și va clinti această pomenire, sau episcop sau popă sau oricine, aceluia să-i fie protivnică Sfânta Născătoare de Dumnezeu în ziua înfricoșatei judecări a lui Hristos. Iar anul domniei lui 38 curgători. In anul 7003, luna Noembrie 3 zile.

După o sută treizeci și doi de ani o altă mână scrie în adaus câteva rânduri:

Această tetravanghelie a înoit-o și a legat-o binecinstitorul și de Hristos iubitorul Domn Io Miron Barnovschi Moghila Voevod, Domn al Țării Moldovei, pentru sufletul... și pentru sufletul lui... și a mamei lui, Elisabeta, și a dat-o la biserica... hramul Preasfintei Stăpânitoarei noastre Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioarei Marii în satul Borzești pe Trotuș, ca să-i fie pomenire să se pomeniască la fiece slujbă... cum se pomeniște și răposatul Domn, Io Ștefan Voevod, fiul lui Bogdan Voevod și mama lui Oltea. Iar cine va strica și va clinti dela biserică această pomenire cât stă acest hram al Adormirii Născătoare de Dumnezeu, sau episcop sau popă sau oricine, aceluia să-i fie protivnică Sfânta Născătoare de Dumnezeu în ziua înfricoșatei judecări a lui Hristos. Amin. In anul 7135 luna August 16 zile.

O a doua evanghelia cu frontispiciu de împletiri colorate ne spune într'o lungă însemnare, că fu scrisă la mănăstirea Bistrița pentru Jupanul Ioan, mare vistiernic, egumen fiind Chir Onufrie, anul 1544.

A treia evanghelia, tot slavonească, asemuitoare cu aceea a lui Ștefan cel Mare, poartă inscripția din 1563:

Această carte numită sfânta tetravanghelie a cumpărat-o jupan Neagoe, mare ban al Craiovei, și jupanuța lui Anca, și-a așezat-o în hramul sfântului Arhiereu și Făcătorului-de-minuni al nostru Nicolae, în satul Coieni, ca să lucreze pentru sufletele părinților și copiilor în sfântul hram.

In zilele binecinstitorului și de Hristos iubitorului nostru Domn, Io Petru Voevod, fiul preabunului Io Mircea Voevod, în anul 7071, luna Ghenarie 11 zile.

Pe lângă Zografu a existat de mult și mănăstirea Hiliandar. Ștefan Nemanja, despotul Serbiei, părăsindu-și domnia, vine de îmbrățișează shima călugărească și înființează Hiliandarul, unde și moare — ceea ce înalță prestigiul mănăstirii și atrage numeroase danii ale Domnilor noștri. În decursul veacului al XVI-lea, precum reese din hrisoave, și Radu dela Afumați și Vlad-Vintilă și Petru Șchiopul și Mihnea Turcitul dau Hiliandarului obroace anuale, variind între cincisprezece mii și trei mii de aspri. Doamna Matei Basarab îi dăruiește și o icoană a Sfintei Marii, având coroană de aur cu nestimate și rânduri de mărgăritare sub aureolă. « Sunt în biserică și câteva candelile cu stema românească » — așa mi-a spus un călugăr ardelean slujitor al mănăstirii. Dar când să le caut, părintele arhondar într'adins i-a făcut drum pe câteva zile. Aceeași teamă bănuitoare am întâlnit-o la mai toate mănăstirile. Dacă te interesezi de anume lucruri, monahii își închipue, că te miri ce intenții ascunse nutrești. Adaug la aceasta neștiința lor și fanatismul de rasă, care împreună explică dispariția ori prefacerea atâtor inscripții române la Athos. Au stăruit numai câteva în piatră, cum este pomenirea lui Ștefan cel Mare din 1496 la arsenaua mănăstirii Vatoped, unde iarăși mi se arată hrisoave ale generozității voievozilor noștri. Între alții Vlad-Vintilă orânduiește la 1533 un obroc de zece mii aspri; iar Alexandru Lăpușeanu îi trece o chervășărie de șeaizeci și cinci mii de aspri la 1560, când e adus în Moldova capul Sfântului Grigore de Nazianz — cap ce se păstrează și azi într'un chivot dăruit de « Maria Doamna lui Șerban Voevod Cantacuzino și Maria lui Constantin Bălăceanu, 1709 ». O icoană a sfintei Marii, ferecată în aur, poartă jos, pe chenarul stâng, însemnarea ce se referă de sigur la un Român macedonean:

Nicolae giuvaergiu din satul Nicolita, într'anul 1690¹⁾.

¹⁾ Νικόλαος γιουβαργίος ἐκ χωρᾶς Νικολίτζας ἐπὶ ἔτους αχς⁷.

Biblioteca mănăstirii se află în turnul ridicat de Neagoe Basarab, și cu paraclisul acestuia, așa de frumos. Pe o evanghelie cu data de 1309 găsim însemnarea grecească: « In ăst an au intrat Catalanii în Vlahia »; aiuri: « La 1591 a venit Ștefan Voevodul în București »; iar pe un volum, *Dogmatichei Panoplia*, din veacul al XIV-lea, următoarele rânduri în litere slavone:

Adecă să știi că am scrisu eu robul lui Dumnezeu anume Costandin, cari au fostu venet cu părintile popa Zahariă la sfânta mănăstire la Sfântagoră și cene va ceti aceasti sfinti scripturi să aibă a pomene acestu ticălosu nume Costandin, ca să-l pomenească și pe sfenția sa Dumnezeu, în April 20 de zele, leat 7206.

Alături e și semnătura grecească a unui ieromonah Ioasaf ¹⁾. Iau aminte aici și la o pânză votivă (36 × 38) ce a suferit de incendiu: înfățișează pe Vasile Lupu și Ion Golia, ținând în mâini modelul bisericii ieșene. De amândouă părțile chipurilor cetesc în grecește numele:

Ιωαννης Βασιλειου Β Β.

Ιωαννης Γκολιας Λογοθέτης

Datează cred din 1650, fiindcă atunci, printr'un hrisov, Domnul Moldovei închină Goliei satul Clișconții, din ținutul Hotinului, împreună cu loc de iaz și moară.

Din Vatoped pe un drum de vreo două ore ajung la Esfigmeni. În 1813, stărețind aci Theodorit, care ne-a lăsat însemnate note după manuscrise, s'a închinat mănăstirii moșia Floreștii prin mijlocirea mitropolitului Veniamin al Moldovei. Mi se aduce la vedere actul acestei danii, un hrisov al lui Petru Rareș din 1546, precum și un patrahir al aceluiași Domn. Mai frumos e un alt patrahir românesc al mănăstirii Xenofont, înfățișându-se pe marginea de jos chipurile donatorilor, Neagoe Basarab și Doamna Elena. Iau la Esfigmeni și fotografiile celor două inscripții care ne privesc ²⁾.

La Dochiariu e mormântul Mitropolitului Moldovei, Teofan ³⁾. Pe vremea păstoriei sale, Alexandru Lăpușneanu

¹⁾ Nr. 162, p. 16.

²⁾ Le-a reprodus după Smirnachis d-l N. Iorga în *Analele Academiei Române*, Seria II, tomul XXXVI, p. 478.

³⁾ Inscriptia pietrii de pomenire în grecește cât și traducerea le dă d-l N. Iorga în *Portretele Domnilor Noștri la Muntele Athos*, Academia Română, «Memoriile Secției Istorice», Seria III, Tomul IX, 1928, pp. 3-4.

durează în 1568 catholiconul mănăstirii, potrivit inscripției deasupra ușii. Tot Lăpușneanu adaugă la hrisovul daniei sale din 1626 și un chivot de argint, (32 × 23), ca o evanghelie. Când îl deschizi, de o parte-s moaște sfinte, de alta — cruce, având jos ca stemă un vultur, împrejurat de literile *Ιω. Αλ. Ι. V. Β. Β*; pe din afară citești inscripția:

A fost argintat acesta la 1779 cu ajutorul și cheltuiala prea-strălucitei Doamne Ralù și fucă a lui Ipsilanti în Bucureștii Vlahiei...¹⁾.

După moartea Lăpușneanului, Sultanul Selim scoate în vânzare proprietățile Dochiariu. Atunci, ne mărturisește un act al mănăstirii, călugării «jelind această mare lipsă și nenorocire, și, neavând încotro să-și încline capul și întinde mâna, s'au întors iarăși cu inimi îndurerate și cu lacrimi către mult cinstitul și milostivul Domn, ortodoxul și luminatul Bogdan, Voievod a toată Ungrovlahia și către mama lui Roxanda²⁾. Și în urma rugăminții, printr'un hrisov cu trei peceti — a Ruxandei, a mănăstirii și a lui Teofan episcopul — se donează în 1570 lui Dochiariu, spre a-și răscumpăra proprietățile, nu mai puțin ca o sută șazeci și cinci mii de aspri».

În biblioteca lui Dochiariu se află și un manuscris împodobit ce poartă titlul:

Cartea miazănopții, tâlmăcită în limbă simplă spre folosul evlaviosului și de Dumnezeu ocrotitului Domn al nostru, Io Vasile Voievod a toată Moldovlahia³⁾.

Autorul, un ierodiacon din Iași, Meletie Mihalopulos, însoțește daru-i cu o scrisoare, în care spune, că, față de atâtea binefaceri ale Domnului Moldovei, el nu are ceva mai bun și mai prețios să-i prezinte decât această traducere a sa:

*Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ Θεοφυλάκτῳ Προέγκληπι
καὶ Αἰθέντη πάσης Μολδοβλαχίας, κυρίῳ κυρίῳ
Ἰωάννη Βασιλείῳ Βοϊνβόνδα ἡμετέρῳ Δεσπότη καὶ Εὐεργέτη,*

¹⁾ Reprodușă după *Ἐπετηρίς ἐταιρείας βυζαντινῶν σπουδῶν* și în *Revista Istorică*, Anul al XIX-lea, Iulie-Sept. 1933, p. 310: *Ἀργυρωθη τὸ παρὸν κατὰ τὸ ἀποθ' διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τῆς ἐκλαμπροτάτης Δόμνης Ῥαλοῦς καὶ θυγατρὸς Ὑψηλάντου ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Βλαχίας...*

²⁾ Codice Nr. 1.

³⁾ *Τὸ μεσονυκτικόν, μεταφρασθὲν εἰς κοινὴν γλῶσσαν πρὸς χάριν τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ θεοφυλάκτου αἰθέντος ἡμῶν κυρίου Ἰω: Βασιλείου Βωϊβόνδα πάσης Μολδοβλαχία* v.

Εἰς ταῖς ἀμέτρηταις εὐεργεσίαις ὅπου καθ' ἡμέραν κάνει τὸ ἔνθεον ὕψος τῆς Αἰθεντίας σου εἰς ἡμᾶς θεοσεβέστατε καὶ θεοφρούρητε Πρίγκηπε γυρεύοντας νὰ φέρω καμμίαν ἀνταπόδοσιν, διὰ σημάδι τῆς εὐγνωμονικῆς προαιρέσεως, ὅπου πρέπει νὰ ἔχη καθένα ὅπου λαμβάνει χάριν δὲν ἐδιάλεξα νὰ τῆς χάρισω, ἢ χρυσάφι τίποτες εὐμορφα κοπιασμένον, ἢ ῥοῦχον πολυτέλεις κεκοσμημένον μὲ λίθια, καὶ ἀκριβὰ τεχνάσματα, καθὼς ἔχουσι συνήθειαν νὰ κάνουν οἱ σου οἱ ὑπήκοοι, πρῶτον μὲν διατὶ οἱ αἰθεντάδες, ἔχουσι πολλὰ ὅμοια μετὰ ταῦτα, δεύτερον δὲ διότι ὅσοι τοιαῦτα φέρουσι μοῦ φαίνεται πῶς πλέον ὀλγγορρότερα προξενοῦσιν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των ἄλλην πλουσιωτέραν ἀνταμειβήν, παρὰ τὰ προσφερόμενα, ἔξω ὅπου καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἰδικαῖς μας δὲν φθάνουσιν εἰς τὸ νὰ συνοριζώμεσθαι μὲ τοὺς μεριστάνους διὰ τοῦτο ἀπὸ τὰ μαθήματα τῆς διανοίας μας ὅπου ἐγνυμασθήκαμεν εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἐκβάζοντας κάποια τὰ ὅποια εἶνε ἀπ' ἐκεῖνα ὅπου μᾶς ἐδίδαξεν ὁ σοφώτατος καὶ λογιώτατος διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας Μελέτιος λέγω ὁ Συρίγος, τὰ φέρουμεν μὲ ταπεινώσιν ὡς δῶρον ὀμπροσθᾶς εἰς τὴν ἐκλαμπρότητά Σου, ταῦτα εἶνε ἢ ἐξήγησις εἰς κοινήν γλῶσσαν, τοῦ Μεσονυκτικοῦ καὶ ἐξέγαλμον, τῆς πρώτης ὥρας, καὶ τοῦ μικροῦ ἀποδείπνου, διατὶ εἰξεύρω τὸν πόθον ὅπου ἔχει ἡ θεοσεβία σου εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνη τοὺς θεῖους ὕμνους, ὅταν προσεύχεται εἰς τὸν Θεὸν λοιπὸν ἀποδέξου παρακαλῶ τὸ ταπεινὸν μου τοῦτο δῶρον μὲ ἱλαρὸν πρότυπον τὸ ὅποῖον ὅσον διὰ τὴν ἀμάθειαν τὴν ἰδικήν μου, διατὶ δὲν μθάνω νὰ τὸ ἐξηγήσω πληρέστατα καθὼς πρέπει, τὸ ὠνομάζω μικρὸν μὰ εἰς τοῦ λόγον του διὰ ἐκεῖνα ὅπου περιέχει, εἶνε καὶ ὑψηλὸν καὶ ἔνδοξον καὶ ἄξιον βέβαια νὰ φερθῇ εἰς τόσον αἰθεντήν ὅπου ὅλους ἀνάφτει εἰς τὴν θεϊκὴν δόξαν, καὶ ἐπιθυμᾷ πολυτρόπως νὰ ὑμᾶ τὴν θεῖαν μακαριότητα, ἐβάλαμε δὲ εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὰ ῥητὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καθὼς τὰ διαβάζει ἡ Ἐκκλησία, καὶ ἀντίκρου ἐκείνων τὴν ἐξήγησιν των εἰς τὴν κοινήν γλῶσσαν, ὥστε εἰς τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, νὰ διαβάζονται κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν ὀρθότεραν καὶ εὐγενεστέραν γλῶσσαν, εἰς δὲ τὸν καιρὸν τῆς ἡσυχίας νὰ μελετῶνται αἱ ἐξηγήσεις των αἱ ὅποια ὅσον περισσότερο διαβάζονται, τόσον καρποφοροῦσι καλλιώτερα τὸν καρπὸν τῆς συντριβῆς καὶ κατανόξεως μὲ τὸ μέσον τῶν ὁποίων ἀναβαίνει ὁ νοῦς πρὸς τὴν ὑψηλὴν κατανόησιν τῶν μυστηρίων τοῦ θεοῦ, ὅπου τὸ ἐπιθυμᾷ ἡ εὐσεβεστάτη σου προαιρέσις·

Ἡ δὲ χάρις τοῦ ἐπουρανοῦ Βασιλέως νὰ σκέπη τὴν ἐκλαμπρότητά σου ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ καὶ νὰ διατηρῇ τὸ ἔνθεον κράτος τῆς αἰθεντίας σου ἐξ ἐτῶν πολλῶν περιόδους ἀνεπαρέαστον εἰς ὠφέλειαν καὶ καύχησιν τοῦ γένους τῶν χριστιανῶν. Ἀμήν.

Ἐν Γισίῳ κατὰ τὸ ἀχλὺς ἔτος τῆς σωτηρίας ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ κ.

τῆς Ἐκλαμπρότητός Σου
δοῦλος μικρὸς
Μελέτιος Ἱεροδιάκονος
ὁ Μιχαλόπουλος

Apropiindu-se zilele Paștelui, am coborît la Caries, unde stau reprezentanții mănăstirilor și unde în biserica Protatu am auzit pomelnicul generoșilor voievozi, un șir lung de nume ce le-am desprins și dintr'un vechiu diptih consacrat în parte « Βλαχίας, Μπογδανίας, Οὐγκριίας ». Incepe cu Ștefan Voievod și cu Bogdan fiul, care a zidit aci nartexul și catehumele, în 1508. Inscricția doveditoare a pierit¹⁾. Am fotografiat doar locul, unde fusese. Și crucea cunoscută dela Protatu, în filigran, cu nestimate încrustată și cu citații din imnuri pe grecește și slavonește²⁾, tot lui Bogdan Voievod e datorită — așa cred eu, luându-mă după tradiție și după acel caracteristic *Iω* dedesuptul inscripției.

Văzută de departe mănăstirea Ivirului are aspectul unei cetățui la mare. Din largul apelor a sosit cândva în chip miraculos o icoană a Sfintei Marii, pentru adăpostul căreia s'a înălțat o biserică, zugrăvită cu cheltuiala Domnului Șerban Cantacuzino la 1683³⁾. De o parte, în nartex, se vede portretul lui Teofan, arhiepiscop a toată Moldovlahia. Dar și alți voievozi români înaintea lui Cantacuzino și-au arătat grija pentru Ivir. Un hrisov de largă danie a lui Mihnea Turcicul e datat în 1590. Apoi, un Ieromonah Eremia, stărețind în Ivir la începutul veacului al XVII-lea, ne spune următoarele în prețioasele sale însemnări:

« Din porunca Domnului Radula Voevod, starețul Grigorie a mers în Valahia și a zidit sfânta Troiță cu sprijinul și cheltuiala Domnului și a dăruit și sate și odoare și alte locuri în pomenirea sa veșnică la anul 7121, iar dela Hristos 1613⁴⁾ ».

De aceea în catholiconul Ivirului stau zugrăvite chipurile starețului Grigorie și Radului Mihnea, ținând o cruce, și dedesupt fiul său în vârsta copilăriei. Și acesta mai târziu, la 1626, închină Ivirului mănăstirea Slovacioc dimpreună cu toate satele, ocinele, țiganii, morile de apă și viile.

¹⁾ Vezi G. Millet, J. Pargoire et L. Petit, *Recueil des Inscriptions Chretiennes du Mont Athos*, Paris 1904, p. 1.

²⁾ *Ibid.*, pp. 5—6.

³⁾ Inscricția pe ușă nu corespunde celei date în colecția lui G. Millet, J. Pargoire și L. Petit, Paris 1904, p. 83. Pasajul privitor la noi sună: « ἀναλώμασι τοῦ ἐν Βλαχίας ἀσθέντου Σερβάν Καντακουζινοῦ ».

⁴⁾ M. I. Gedeon, *Ὁ Ἅθως*, Constantinopole 1885, p. 177.

În biblioteca mănăstirii găesc — pe lângă manuscrisul asupra Vlahilor, de care am vorbit la început — un *Chiriacodromion* cu frontispiciu și mari inițiale frumoase, având la sfârșit însemnarea, că s'a fost transcris « la mănăstirea Golgota, care-i un metoh al lui Meteora », anul 1648, stăpânind Domnul Matei Basarab ¹⁾; și un manuscris de interpretare a Psalmilor din 1262, la urma căruia o persoană ce-și zice Daniil al Seresului a tras rândurile:

*Această comentată Psaltire o trimit prea evlaviosului și prea vestitului și prea luminatului, cât și prea creștinului Domn a toată Moldo-
vlahia, Io Vasile Voevod ; 1643, luna Februarie ²⁾.*

Legenda Caracalului, așa cum mi s'a povestit mie, o dă și călătorul englez Robert Curzon în cartea sa *Visits to Monasteries in the Levant*. Voievodul Petru a trimis pe spătarul său la Sfântul Munte să întemeieze o mănăstire, dându-i și bani în acest scop. Dar spătarul a cheltuit numai puțini cu zidirea unui turn la mare, restul i-a pus în buzunar și s'a întors acasă. Atunci voievodul, de supărat ce-a fost, a poruncit să i se taie capul; ci spătarul i-a căzut cu rugămintea să-și păstreze capul și să clădească el însuși din banii săi mănăstirea Caracalu — ceea ce s'a și făcut. Mai pe urmă atât voievodul cât și spătarul au venit aci, de s'au călugărit sub același nume de Pahomie.

Adevărul este, că Petru Rareș a durat fortăreața cu turn dela arsenaua Caracalului. Inscripția spune clar:

Ἰωάννης Πέτρος βοεβόδας, 1534.

De asemenea a existat și un spătar, că locu-i de schivnicie lângă mănăstire se cheamă până astăzi în grecește *σπαταργιό*; iar la stânga intrării bisericii ni se înfățișează în haine stărețești, alături de un altul îmbrăcat la fel, sub lămurirea:

Ctitorii noui ai acestei sfinte mănăstiri Pahomie și Pahomie ³⁾.

¹⁾ « ἐν μοναστηρίῳ Γολγοθα, ὅπερ ἐστὶν μετόχιον τοῦ Μετεώρου. . . ἀθηντεύοντος τοῦ ἐκλαμπρότατου καὶ εὐσεβεστάτου Κυρίου Ἰωάννου Ματαίη βοεβόδα πασης Οὐγγροβλαχίας ».

²⁾ « Τὸ παρὸν ἐξηγητὸν Ψαλτήριον πέμπω πρὸς τὸν εὐσεβεστάτον καὶ ἐνδοξότατον καὶ ἐκλαμπρότατον ἄμα δε καὶ χριστιανικότατον ἀθέντην πάσις Μολδοβλαχίας κύριον κύριον Ἰωάννην Βασίλειον βοεβόδα· ἀχμυ μηνὶ Φεβρουαρίου. . . Τῆς ἐκλαμπρότητος αὐτοῦ ἐλλάχιστος εὐχέτης Δανιὴλ Σεργῶν ».

³⁾ « Οἱ νέοι κτήτορες τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης Παχώμιος καὶ Παχώμιος ».

Nu conține inscripția cuvântul de Petru, cum se dă în colecția franceză a lui G. Millet, J. Pargoire et L. Petit ¹⁾.

Al doilea Pahomie cred că este domnitorul Lăpușneanu, care și el a fost un mare binefăcător al mănăstirii. Are Caracalu în bibliotecă și un firman al Sultanului Suleiman din 1535, care între altele scrie:

« Către Inalta mea Poartă a venit carte, cumcă dintru început ctitorii mănăstirii Caracalu dela Muntele Athos se trag din Voievozii Moldovlahiei și pe vremuri înoirile dâșii le-au făcut. Incât și acum, aceste noi clădiri preschimbându-se în grămezi de ruine ce-au trebuintă de înoire, din partea pomenitelor raiale, cei ziși Ioan și Petru, ne aduc la știință și ne cer a face înoiri pe vechile temelii . . . ».

E vorba de Petru Rareș. Cât privește mențiunea de mai sus a două persoane, încurcătura s'ar explica prin aceea că Turcii și Grecii luau pe *Io* al nostru drept Ioan.

Cobor apoi în Lavra, mai veche și mai întinsă dintre mănăstiri, spre care s'au îndreptat bogății nenumărate ale Domnilor noștri. Părintele arhondar îmi deschide întâiu ceace se cheamă *Κώδιξ κτιόρων*, unde citesc numele: Vasile Voevod, Theodosia Doamna, Maria Domnița, Roxana Domnița, Alexandru Voevod ²⁾. . . Pomelnicul, e de sigur nou; căci, fără a mai aminti de Neagoe Basarab, avem în 1533 pe Domnul Vlad-Vintilă cu zece mii de aspri anual acordați Lavrei; și încă mai înainte pe Vladislav, care trimite cunoscuta-i icoană a Sfântului Athanasie Lavriotul. E pusă în speteaza jilțului episcopal al catholiconului, având inscripția despre Vladislav, scris *Βλαυσιλάβος*, « autocrat », la stânga și la dreapta — Ana voevodeasa, « autocrată » a toată Moldovlahia. Acum se aduc din altar și mi se așează la rând înaintea ochilor atâtea odoare ce ne privesc:

Un chivot de tămâiere, lucrat măiestrit în smalt, cu pietre scumpe, darul Voevodului Matei Basarab și Doamna Elena, 1644, precum spune inscripția ³⁾;

¹⁾ *Ibid.*, p. 101.

²⁾ Nr. 696, p. 79.

³⁾ Dată și de N. Iorga în *Analele Academiei Române*. Seria II, tomul XXXVI, pp. 492—493.

Mâna lui Ioan Gură-de-aur, racla-i fiind împodobită de Constantin Brâncoveanu la 1691;

Capul Sfântului Mihail Mărturisitorul. Despre acesta e și un hrisov al lui Brâncoveanu din 1696, că trimise de-l aduseră în Țară și cu acel prilej donase Lavrei șase mii de aspri anual. Mai târziu și Nicolae Mavrocordat amintește într'un hrisov de același cap sfânt; cum pe vremea sa, în 1729, fusese iarăși purtat în Valahia și multe minuni săvârșise. Atunci și el se milostivise față de Lavra cu o sută de groși pe an.

Sfântul Mihail Mărturisitorul se vede și pe o pagină de zugrăveală, cu mâinile întinse a binecuvântare deasupra chipurilor Voevodului Matei Basarab și Doamnei Elena. Amândoi țin o Evanghelie dăruită Lavrei, după însemnarea în slove grecești capitale:

Această dumnezeiască și sfântă evanghelie s'a făcut de prea evlaviosul și prea luminatul nostru Domn, Io Matei Basarab Voevod și de prea evlavioasa Doamnă a sa Elena și s'a dăruit sfintei Lavre din Athos întru harul și binecuvântarea Sfântului Mihail, episcopul Sinadelor, Mărturisitorul. Și s'a dat, când au adus în Valahia sfântul său cap la 1641 cu cheltuiala cinstului proegumen Iosif, 1643 ¹⁾.

Evanghelia e de pergament, mărimea 22 × 20 și cuprinde 222 file, scrise pe două coloane.

Tot lui Matei Basarab se datorește și o liturghie (21 × 15), de 89 file, lipsindu-i câteva la început, cu scoarțele de lemn. Scrisă de ieromonahul Anthim Ianiotul în 1641, a fost adusă Lavrei de același proegumen Iosif, amintit mai sus. Pagina dela urmă aduce lămurirea:

Această liturghie s'a dăruit Lavrei din partea mult evlaviosului și mult strălucitului Domn, Io Matei Voevod, a toată Ungrovlahia întru

¹⁾ «Τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερόν εὐαγγέλιον ἐγγωμιάσθη παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου ἡμῶν ἀθέντου κυρίου Ἰωάννου Ματθαίου Μπασαρά Βοϊβόνδα σὺν τῇ εὐσεβεστάτῃ Ντόμνα αὐτοῦ κυρία Ἑλένα καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν Ἁγίαν Λάβραν τοῦ Ἁθῶ διὰ χάριος καὶ εὐλογίας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μιχαήλ, ἐπισκόπου Συνάδων τοῦ ὁμολογητοῦ ἐπεδώθη γοῦν αὐτῷ ὅταν ἤφεραν τὴν τιμὴν αὐτοῦ χάραν εἰς τὴν Βλαχίαν ἐν ἔτει ζρνα διὰ συνδρομῆς δε τοῦ πανασιωτάτου προηγουμένου κυρίου Ἰωσηφ, υἱοῦ ἰα'».

pomenirea lui veșnică; și cine s'ar încumeta s'o instrăineze dela mănăstire, să fie judecat cu Iuda¹⁾.

Românească e și o mare evanghelie de neobișnuită frumoșe. O pot dovedi ca atare, după factura ei: mult asemuitoare chivotului lui Matei Basarab, în smalț, cu medalioane și cu numeroase pagini inluminat. Intâiul epitrop al mănăstirii, Părintele-doctor Spiridon Lavriotul, îmi dă și o revistă 'Ο Ἁθωος cu un articol al său, în care scrie despre această evanghelie:

« Ὁραῖον εἶνε καὶ τὸ Βλαχικὸν Εὐαγγέλιον μήκους 0,55 × 0,40 πλάτους πεποικιλμένον διὰ μίλων . . . ».

În biblioteca Lavrei simt o deosebită plăcere, când dau încă de o liturghie (25 × 18), cu frontispiciu și inițiale roșii, a episcopului de Buzău, Luca, și când cetesc la sfârșit însemnarea pusă de însăși mâna caligrafului.

Un manuscris de interpretare a *Cântării lui Solomon* conține la pagina 161-a ceeace se întitulează Ἑσμη Ἀσμάτων ελληνικὸ-βλάχικο — o tălmăcire a *Cântării-Cântărilor*, care începe:

Sărute-mă dela sărutările guri(i) lui, căci mai bune-s gi(n)gi(i)le tale decât vinul. Și mirosul mirurilor tale mai mult decât toate miroasele . . .

Și continuă așa în treizeci și trei de pagini pe două coloane — grecește și românește. Câteva rânduri la urmă spun, că traducerea s'a făcut la 1755 de Ioan Nicolau Postel. (Postelnic?), în Iași, mănăstirea Barnovschi.

În curtea Lavrei se află Paraclisul Sfântului Mihail, zidit de Matei Basarab; cum, însă, a fost înoit mai târziu, s'a dus cu desăvârșire fresca ce reprezintă pe ctitor cu Doamna Elena, aducând prinos această biserică Sfântului Mihail Mărturisitorul²⁾. A rămas, totuși, neatins în vechimea sa cimitirul mănăstirii Lavra ce-i legat de numele Voevodului Neagoe Basarab.

¹⁾ « Ἡ παρῶσα λειτουργία ἀφιερώθη εἰς τὴν Λάβρα. παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου ἀθηνεὸς κυρίου ἰω Ματέη Βοηβοδα πάσης Οὐγκροβλαχίας εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ αἰώνιον καὶ ὅπως βουλευθῆ νὰ τὸ ἀποξενώσι ἀπὸ τὸ μοναστήρι νὰ κριταὶ με τὸν Ἰουδα ».

²⁾ Vezi Millet, Pargoire, Petit, l. 3., p. 127 și N. Iorga, l. c., pp. 491—492.

Mănăstirea Dionisiu trăiește încă sub vălul de legendă al Patriarhului Nifon — câte s'au petrecut după moartea sa și în relație cu Radu-cel-Mare. Aici bogățiile românești au curs din prisos. Cum intri, la dreapta se înalță turnul durat de Neagoe Basarab la 1520; la stânga, trapezăria cu frumoase uși sculptate în lemn și cu bogate fresce, zidită de Lăpușneanu; la mijloc, întreg catholiconul făcut și zugrăvit de Petru Rareș, la 1547, cum vădește inscripția deasupra intrării și portretele din perete, înfățișând pe Rareș Voievodul și pe trei fii ai săi:

In Hristos Dumnezeu evlaviosul și credinciosul Domn a toată Ungrovlahia și ctitor al acestei sfinte mănăstiri; împreună cu prea evlavioșii săi fii¹⁾.

Iată și racla, trimisă de Neagoe Basarab, asupra căreia nu stăruim. Au vorbit de ea și N. Iorga²⁾ și Balș³⁾ și Părintele Nic. Popescu în studiul biografic asupra lui Nifon⁴⁾. Rămâne fără îndoială unul dintre cele mai însemnate odoare, nu numai în Athos, ci în toată creștinătatea ortodoxă. Ba încă, Robert Curzon ne spune, că în împletirea liniilor e « de un straniu model gotic, neasemuitor cu nimic în Europa. Un monument de veche artă cu totul minunat și prețios, produsul unei țări aproape necunoscute, bogat, fin și original în desemn și execuție »⁵⁾. Dacă-i deschis capacul, se arată în partea dinlăuntru Sfântul Nifon și Domnul Neagoe, având coroană pe cap. Acesta din urmă a mai dăruit și mâna Sfântului Ioan, împreună cu chivotu-i în aur și argint, pe care se deosebesc Patriarhul Nifon și Dionisie, întemeietorul mănăstirii, iar la mijloc Sfântul Ioan întraripat, semănând unei icoane trimise bisericii de Lăpușneanu și Doamna Roxanda în amintirea fiului Constantin.

De mare interes îmi pare să fie prin vechimea sa un cadru colorat ce atârnă în arhondaric, reprezentând pe Neagoe

¹⁾ « *Ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ εὐσεβῆς καὶ πιστὸς ἀθρόντης πάσης Μολδοβλαχίας καὶ κτίτωρ τῆς ἁγίας μονῆς ταύτης· σὺν τοῖς εὐσεβεστάτοις υἱοῖς αὐτοῦ.* »

²⁾ *L. c.*, p. 472.

³⁾ *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice* pe 1913, p. 39.

⁴⁾ *Analele Academiei Române, Seria II, Tomul XXXVI, 1914, pp. 790—791.*

⁵⁾ *Visits to Monasteries in the Levant, Londra, Ed. 1916, p. 395.*

Basarab cu fiul său Teodosie; iar manuscrisul întreg al *Invăturilor*... pe grecește, datând din veacul al XVII-lea, se află iarăși aici în bibliotecă — ceeace spulberă ideea, că le-ar fi scris altul decât Domnitorul Țării-Românești. Are drept început titlul:

« Τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ εὐσεβεσιάτου ἀθθέντου Ἰωάννου Νάγγοε μεγάλου βοεβόδα καὶ αὐτοκράτορος μεγάλης Οὐγγροβλαχίας λόγος διδακτικὸς περὶ ἀγάπης θεοῦ πρὸς τὸν ἡγαπημένον αὐτοῦ υἱὸν Θεοδόσιον καὶ πρὸς ἑτέρους ἀθθέντας καὶ ἀρχοντας πατριάρχας τε καὶ ἀρχιεπισκόπους καὶ πλουσίους καὶ πένητας »¹⁾.

Dar în biblioteca Dionisiu avem și evanghelia lui Mircea Ciobanul — nu cunoscută deajuns; cu strălucite coperti în argint: de o parte răstignirea, de alta nașterea Prodromului, și dedesubtul acesteia o inscripție slavonă pomenitoare de Mircea, de Doamna Chiajna, de fiica Stana, de fiul Petru, ale căror patru chipuri răsar clar dintre sfinți și flori.

Mănăstirea Grigoriu a fost mistuită de incendiu la 1761 și mai toate actele au pierit. Dar călătorul Barski, care vizitase mănăstirea înaintea acestei date, mărturisește de niște hrisoave ale lui Ștefan-cel-Mare și de înoirea lui Grigoriu din partea lui Alexandru-Vodă la 1497²⁾). Faptul e întărit și de alții. Exista deci o tradiție românească de ajutorare a lui Grigoriu, care ar fi putut merge până la Alexandru-cel-Bun. Considerând tot odată contactul Moldovei cu Bizanțul în acea vreme, înclin a crede, că Doamna, pomenită pe o icoană trimisă în dar — Maria Asanina Paleologhina, Doamna Moldovlahiei, nu e decât soția lui Alexandru-cel-Bun.

Au dispărut și dela Sfântul Pavel urmele generozității lui Ștefan-cel-Mare, stăruind numai turnul ridicat de Neagoe Basarab și fiul Teodosie la 1522, cu inscripția în marmoră deasupra intrării.

Un turn al aceluiași Domn se înalță și la mănăstirea Cutumuș, care și-a atras atenția binevoitoare a Voevozilor

¹⁾ « Al prea luminatului și prea evlaviosului Domn Io Neagoe, marele voevod și de sine stăpânitorul mării Ungrovlahii, cuvânt didacticesc despre iubirea lui Dumnezeu către iubitul său fiu Teodosie și către alți Domni și arhonți, patriarhi și arhiepiscopi, și bogați și săraci ».

²⁾ Millet, Pargoire și Petit, *l. c.*, p. 175.

români încă de mult înainte. Un hrisov al lui Vlăduț statornicește hotarele satelor Cîreșul, Călugăreni și Maricini, aparținând Cutlumușului. Oare, nu din vremea lui Mircea cel Bătrân? Al doilea hrisov, mai de grabă ordin al lui Mihai Viteazul, datat 1594, confirmă Cutlumușului bălțile dela satul Romoleț, date Mănăstirii de Basarab Voevod. Nu știu, care anume Basarab: Neagoe sau vreun altul? Apoi răsfoiesc evanghelia în pergament, pe care a împodobit-o Doamna Elisabeta lui Ieremia Moghilă. Se adaugă la pagina 201 nota, cum că s'au încredințat unui chirigiu pentru Cutlumuș în 1605, afară de evanghelie, și un potir sacru și două cruci în argint aurit ¹⁾.

Xeropotamul are în arhiva sa numeroase documente românești. Părintele bibliotecar îmi arată paterița episcopală în chihlibar, dăruită de Vodă Duca la 1685; și un manuscris al lui Constantin Daponte, căruia mănăstirea-i datorește nespuse de mult. Ii zice *Μεγαλυνάκια* și la pagina 112 *b* dă o icoană monohromă, lucrată în cerneală, cu inscripția jos:

« *Εἰκὼν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ εἰς τὸ σαραντάρῳ θανατοουργῆς εἰκόνας. Ἐξωγραφῆθη παρὰ Γεωργίου ἐν ἔτει ἀπνθ: μητὶ νοεμβρίου* » ²⁾.

Biserica Sfântului Pantelimon are deasupra intrării o inscripție, recunoscând drept ctitor pe Scarlat Calimachi:

« *Ἀνηέρθη ἐκ βάρων καθως καὶ ἀπασα ἡ ἱερὰ καὶ σεβασμα αὐτῆ μονῆ ἐπιλεγομένη Ρωσικῆ ὑπο τοῦ εὐσεβεστατου Ἡγεμονος πασης Μολδοβλαχίας Σκαρλατου Καλλιμαχη . . .* » ³⁾.

Găsesc și o stampă din aceluși timp a mănăstirii. Caut apoi hrisoavele mai vechi, ale Domnilor Vlad și Radu-cel-Mare, și fotografiez în bibliotecă, pagină de pagină, manuscrisul unui lexicon grec, aromân și albanez, în slove grecești. Îi dau aci:

¹⁾ « *καὶ ποτήριον ἓνα γὰ λητοουργοῦσαι ἡ ἱερῆς καὶ σταυροῦς δύο ὄλα ἀσιμένθα καὶ μαλαματομένα . . .* ».

²⁾ « Icoană după icoana făcătoare de minuni în Sarandarii Bucureștilor. S'a zugrăvit de Gheorghe la anul 1759, luna Noemvrie ».

³⁾ « S'a ridicat din temelie, precum și toată această sfântă și cinstită mănăstire, zisă rusească de prea evlaviosul Domn a toată Moldovlahia Scarlat Calimachi . . . ».

A

<u>ῥωμαϊκα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
Ἀββᾶς	ἡγούμενου	ἡγκουμέν
ἀγάλια	ἀνάργα	γκαντάλε
ἀγαπῶ	βόη	ντούα
ἄγγελος	ἄγγελου	ἔγγελ
ἀγγεῖον	βάσου	ἔνα
ἀγγιστρι	γκρέπου	γκρέπ
ἀγελάδα	βάκα	λιόπα
ἄγιος	σάμτου	σοιέντ
ἀγκάθι	σκίνου	γκιέπ
ἀγκάλη	μπράτζα	πουσσιμ
ἀγγούρι	καστραβέτζου	κρασταβέτζ
ἀγκῶνας	κότου	μπαλλιουλ
ἀγνάντια	καρσοί	κουντρὲ
ἀγορά	κουμπάρρε	ταμπλιέμ
ἀγουρίδα	ἀγορίδα	γκρέσστα
ἄγιος	ἄγρου	ἡέγκαρ
ἀγῶγι	ἀγῶγε	κυρά
ἀγῶνας	ἀγωνισῆρε	τζαλασσίγια
ἄδεια	ἄδειε	γκέ
ἄδειος	γκόλου	ἡζμπράζατ
ἀδελφός	φράτε	βαλά
ἀδράκτι	φούσου	μπόστ
ἀέρας	ἄβάε	χαβά
ἀετός	σκιποάννε	φαικούα
ἀηδόνι	μπιλμπήλλιου	μπιλμπιλ
αἷμα	σάντζε	γκιάκ
αἰῶνας	αἷτα	γιαίτα
ἀκέραιος	ντρέγκου	ἡτάρρα
ἀκόλουθος	ντουπαρασατόρου	ντιέκασ
ἀκόμη	νίκα	ἐδέ
ἀκουμπίζομαι	μεντοάπαρρου	μοτέτεμ
ἀκούω	ἄβντου	νταγμούι
ἄκρα	μάρτζενε	ἄνα
ἀκριβός	σκούμπου	ἡστροέκτα
ἀκριδα	γκουλουμούστα	καρκαλέτζ
ἀκτινα	ράτζα	ρέτζε
ἄλας	σάρε	κριούπα
ἀλέθω	μάντζενου	πλιούαγ
ἀλείφω	ῶγκου	λιούεγ
ἀλέτρι	μέσσιου	πλιούαρ
ἀλεῦρι	φαρίνα	μιέλ
ἀλήθεια	ἀλήθχε	βαρτιέτζα

ῥωμαϊκα	βλάχικα	ἄλβανίτικα
ἀλημονῶ	ἀγκαρσιέσκου	χαρόγ
ἀλλάσσω	ἀλλαξέσκου	νταρόγ
ἄλλος	ἄλτου	τιέταρ
ἄλογον	κάλου	κάλε
ἄλουποῦ	βούλπε	δέλταρα
ἄλῳνι	ἄργε	λάμα
ἀμάξι	κέρα	κιέρε
ἁμαρτία	ἁμαρτίε	φάϊ
ἁμασχάλη	σουμσάρα	σιέτουλα
ἁμῆ	κά	πῶ
ἁμμος	ἄρινα	σιούρ
ἁμῳνι	ἁμῳνε	κούδαρα
ἁμπέλι	γίννιε	βρέστα
ἁμύγδαλον	μύγδαλα	μπαγιαμέ
ἁνάγκη	ἁνάγκε	νοβόγια
ἄνδρας	μπαρμπατου	μπούρα
ἄνεμος	βίντου	ἔρα
ἄνεψιός	νεπότου	νίτ
ἄνθρωπος	όμου	ννερι
ἄντερον	μάτζου	ξόρρα
ἄντζα	πούλπα	πούλπα
ἄξιγγι	σέου	διάμα
ἄξιος	ἄξιου	ἡζότι
ἄπαλός	μοάλε	ἡμπούτα
ἄπιδι	γκόρτζου	ντάρδα
ἄπλός	ἄπλό	μιοντι
ἄράδα	ἄράδα	ριέστα
ἄργός	ἁμανατόρου	ἡμανούαμ
ἄρέσσω	ἄρεσέσκου	παλκιέγ
ἄριθμός	νούμερου	νούμουρ
ἄρκετός	νεμάλο	ἡσατόσιμ
ἄρκούδα	ούρσου	ἄρρι
ἄρμα	ἄρμα	κουράλιε
ἄρμυράδα	ναρρατούρα	κρίπγια
ἄρονσῳμαι	ἄρησέσκου	ἄρονισ
ἄρνι	ννιέλου	κιέγκε
ἄρπάξω	ἄράκιον	ραμπέγ
ἄροαβῳνας	ἡσόζοματα	ταμπλιούαμ
ἄρσενικός	μάσκουρου	μάσσκουλ
ἄρχή	ἄρχισμα	νίσγια
ἄρχιδι	κόλλιον	χέρδε
ἄρχοντας	ἄρχοντου	μπουγάρ
ἄσίμι	ἄσίμε	ἄργιάντ
ἄσκι	βαταλάγου	κατζέκ

ῥωμαϊτικά

ἄσπρος
ἄσταχός
ἄστράπτω
ἄστρον
ἄτζαλος
αὐγή
αὐγόν
αὐθέντης
αὐλάκι
αὐλή
αὐξάνω
αὐριον
αὐτί
αὐτός
ἄφίνω
ἄφρός
ἄχαμνός
ἄχυρον
ἄψιθία

βλάχικα

ἄλμπου
ἄσταχό
σκάπερον
σιτιά
ἄτζαλου
ντιμνιάτζα
ώου
ντόμνου
τράπου
ομπόρου
κρέσκου
μάνε
ουρέκλλε
ἄτζέλου
λάσου
σπούμα
άτυχου
πάλλιου
ἄψιθε

ἄλβανίτικα

ἡμπάρδα
σταχούς
σκραπατιγ
ούλλ
ἡντιούρα
μανγγιέσγια
βέ
ζώτ
τράπ
ομπόρ
ρίτ
νέσαρ
βέσσ
ἄϊου
λιέ
σσκνούμπα
ἡλλικ
κάσστα
ἄψιθ

B

ῥωμαϊτικά

βάθος
βαθρακός
βάλσαμον
βάνω
βαπτίζω
βάρβαρος
βάρκα
βάρος
βάσανος
βασιλέας
βαστάζω
βάφω
βέβαιος
βελώνη
βέργα
βῆχας
βία
βιός
βλάπτω

βλάχικα

φούνντου
μπροάσκα
μπάλσαμου
μπάγκου
πατέντζου
βάρβαρον
λάνντουρα
γκρεάτζα
παιδεμό
ἄμηνρά
πόρτου
μποησέσκου
στερεωσίτου
άκου
βιάργκα
τουσε
γίε
τουτίποτα
ζννισέσκου

ἄλβανίτικα

φούνντ
ζζιάμπα
μπάλσαμ
βά
παγκαζόγ
σιαλιαβρίκκ
λιούνντρα
ράνντια
μουνντιμ
μπαρετ
μπάγ
μπογιαντιο
κκαβίσιμ
γγιλπάρα
πουρτέκα
κόλλα
παχιάργια
γκοϊ
ντάμογ

<u>ῥωμαϊκα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἀλβανίτικα</u>
βλάσφημος	μπλαστιματόρου	νάμασ
βλέπω	βέντου	σοιόχ
βόδι	μπόου	κά
βοηθῶ	ἀτζούτου	ντιχ
βορέας	βιρίου	γκορέν
βοσκός	πεκουράρου	κουλότας
βοτάνι	ϊάρμπα	μπάρ
βουβός	μούτου	νεμέτζ
βούλα	βούλα	νιουχιούρ
βουνι	μούντε	μάλλι
βουτζι	μποῦτε	βόζε
βουτίζω	φουντισέσκου	φουντόσ
βούτυρον	ούμτου	γκιάλπα
βράδι	σιάρα	μπράμα
βράζω	χέρμπου	ζιέγ
βρακκί	σιμιάνα	μπρέκα
βραχίων	μπράτζου	λάρρα
βραχνιάζω	βραχασέσκου	λιακασόγ
βρέχω	ούντου	λιαγκασόγ
βροντή	μπουμπουντιζάρου	μπουμπουλλιμ
βρόχος	λάτζου	λιάκ
βρώμα	μπουτοάρε	κιελμπασίρα
βυζί	τζιτζα	σίσα
βώλακας	ζβωλάρου	πλλησ

Γ

<u>ῥωμαϊκα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἀλβανίτικα</u>
γαειδαρός	γουμαρρου	γκομάρ
γάλα	λάπτε	κιούμασστ
γάμος	νούμα	ντάσμα
γαμβρός	ντζίνερε	δάνταρ
γαργαλιζώ	γκαντιλίκου	γκουντουλισ
γάστρα	πόντζα	ποντζα
γάτα	κατούσσα	μάτζε
γανγίζω	γκαρννέσκου	λέχ
γδέρω	μπιλέσκου	ριέπ
γδύνω	ντυζβέσκου	ζβέσσ
γειοφύρι	πουντε	ούρα
γειτόνας	βιτζίνου	φκίνν
γελώ	αροάντου	κιέσσ
γεμίζω	ούμπλου	μπουσσ

<u>ῥωμαϊκά</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
γενέα	φάρα	σοῖ
γένειον	μπάρμπι	μιάρα
γεννώ	φέτου	πιέλ
γεράκι	γερακίνα	γγερακίνα
γέρω	σοούτζου	παργέλ
γέροντας	αούσου	πλιάκ
γερός	σανατόσου	ἡσαντόσσα
γεύομαι	κάφτου	γγέρπ
γῆ	λόκου	δαί
γῆρας	αουσσάτεκου	πλιεκιαρὶ
γίνομαι	μεφάκου	μπάχεμι
γλείφω	λίγκου	λαπίγ
γλυκὺς	ντούλιζε	κάμππλια
γλυστρω	ἀρρακίσου	σκιάσ
γλυτώνω	σκάπου	σπατόγ
γλώσσα	λίμπα	γγιούχα
γναφέας	τουμπάκου	ταμπάκ
γνώμη	μίντε	μέντ
γνωρίζω	κωνώσκου	ννιόχ
γογγύζω	γογγυζέσκου	πιτζαλόγ
γόνας	ντζενοούκλιου	γκιού
γουνδί	ἄβανε	χαβάν
γουρσὺνι	πόρκου	ντέρρ
γραῖα	μούσσα	πλιάκα
γράφω	σκρίου	σκραούαγ
γραθέα	σοούμπου	γκροδούστ
γροικῶ	κεικασέσκου	κουπατόγ
γυαλί	κέλκε	κιέλκιε
γυμνός	ντισπολλιάτου	κοβέσσατ
γυναῖκα	μουλλιάρε	γκροά
γυρεύω	κάφτου	καρκόγ
γύρος	βαρραγκιούτζου	κιερθαλίμ
γύφος	ύψου	ἄλτζι
γωνία	κίόσσα	κίόσσιε

Δ

<u>ῥωμαϊκά</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
Δαδί	ντζάντα	πίσσα
δαίμονας	ντράκου	τιάλ
δάκρυον	λάκραμα	λιότ
δακτυλίδι	νέλου	οννάζα

<u>ῥωμαϊκα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
δαμάλι	νάο βάκα	ἐρε λιόπα
δαμάσκηρον	προούνα	κούμμπουλα
δανείζω	μπρουμουτέντζου	χούαγ
δάσκαλος	δάσκαλου	δασκαλ
δάφνη	νταφήνα	νταφήνα
δειλινόν	μερίνντε	ζάμρα
δειπνος	τζίνα	ντάρα
δείχνω	σπούνου	νταφτόγ
δέκα	ντζατζε	διέτα
δεκανίκι	πουλιάνου	στάπ
δέλφινας	δελφίνου	δελφίν
δένω	λέγκου	λιδ
δένδρον	ἄρμπορε	λīs
δεξιὰ	ντεριάπτα	τιάθτα
δερμάτι	κιάλε	λικούρα
δέρνω	μπάτου	ρράγ
δέχομαι	ἄσοτέππου	ἤκαρατόγ
δήμιος	ντζελιάτου	τζάρασ
διαβάζω	δγιοβρασέσκου	διαβάσ
διάβολος	ντράκου	τρτζ
διαθήκη	διάτα	διάτα
διαλέγω	ἄλέγκου	ζγγέδ
διαμάντι	διαμάντα	διαμάντ
διδάχνω	διδαξέσκου	διδάξ
δίδω	ντάου	ἄπ
δίκαιος	ντιρέππου	νηντρέίτα
δίκτην	βλάχου	μρέζζια
διπλός	ντούπλου	ημτιούσσιμ
δισσάκκι	τισάγκα	χειμπέ
δίσκος	δίσκου	δίσκ
δίψα	σιάτε	αίτια
διώχνω	ἄγκουνέσκου	δπόγ
δικάρι	πότανα	τρά
δοκιμή	δοκιμίε	βιζγκίμ
δόλος	δόλου	μαρδά
δόντι	ντίντε	δάμπ
δόξα	δόξα	διάβντ
δοξάρι	άρκου	χάρκ
δουλεύω	λουκρέντζου	πουνόγ
δρεπάνι	σιάτζερε	ντράπαρ
δρόσος	ράο	βέσα
δύναμις	βαρτουτο	φουκι
δύο	ντόϊ	ντιού
δῶρον	πεσσκέσσα	δουριμ

E

<u>ῥωμαϊκα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
ἑβδομάδα	σεπταμᾶνα	γιάββα
ἑβδομηῆντα	σοσπτε-ζᾶτζι	σοσταραδιέτα
ἐγὼ	έου	οὔνα
ἐδῶ	αοᾶ	κατοῦ
ἔθνος	γκίνντα	μιλιέτ
εἰκόνα	εἰκοανα	κόρα
εἴκοσι	γίγγιτζι	ννιζέτ
εἶμαι	έσκου	γιάμ
εἰρήνη	εἰρήνε	πάκκι
ἐκατόν	σοῦτα	κινντ
ἐκεῖ	ἄκολό	ἄτιέ
ἐκκλησία	μπασιάρικα	κίσοα
ἔλα	γίνο	γιάκα
ἐλάφι	πλατούνου	ντροέ
ἐλαφρός	ννικασόρου	κλιέ
ἐλεύθερος	ἐλεύθερου	κοσταπούαμ
ἐλέφας	φύλου	φύλλ
ἐλπίζω	θαρρασέσκου	σπαρέγ
ἔνας	οὔνου	ννι
ἐννέα	νάο	νάντα
ἐννεηῆντα	ναοντζᾶτζι	ναναραδιέτα
ἔξη	σοσάσε	γκιάσοτα
ἔξηντα	σοσαεντζᾶτζι	γκιασοσιᾶδιέτα
ἔξω	ναφωάρα	γιάσοτα
ἑορτή	γεορτῆε	ἐκρέμτε
ἐπιτήδειος	ἐπιτήδειου	ἡμιρουντίσοιμ
ἑπτὰ	σοσάπτε	σοσάτα
ἔργον	λούκρου	πούνα
ἔρεῦγομαι	ραγκαέσκου	χαρτζιάσ
ἔρημος	έρμου	ἠσηρηέτα
ἔρχομαι	γίνου	βίνν
ἔρωτας	βριάρε	έσση
ἔρωτῶ	ντροέμπου	πιούεσ
ἔσὺ	τύνε	τὺ
ἔτζη	ἄσση	ἄσοτοῦ
ἔτοιμος	έτοιμου	γκατῆ
εὐγάζω	σκοτόν	ντζιεῖρ
εὐγαίνω	έσου	ντάλλ
εὐκερος	γκόλου	ηζμπάζατ
εὐκολος	κολαῖ	κολαῖ
εὐρίσκω	ἀφλου	γκένν
εὐτηνός	εὐτηνου	λήρ

<u>ῥωμαίικα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
ἐχθρός	ἐχθρου	άσμ
ἔχω	άμου	κάμ
ἐφές	άσιάρα	πράμα

Z

<u>ῥωμαίικα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
ζάχαρι	ζάχαρε	σσεκέρ
ζαρώνω	σουφροσέσκου	ρούδιιν
ζερβή	στάγκα	μάνγκερ
ζέστα	καλντούρα	νγκρόχοτ
ζημία	ζαράρε	ζαράρ
ζουμί	ντζαμα	λέγκ
ζουrolός	ζούρου	ήμάραρ
ζύγι	ζύγα	καντάρ
ζῶ	μπανέντζου	ρορόν
ζυμώνω	φρουμίτου	γκατούανν
ζώνω	τζίγκου	γκισσ

H

<u>ῥωμαίικα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
ἥλιος	σοάρε	ντιέλα
ἡμέρα	ντζούα	ντίτα
ἡμερος	ήμερου	ηζμπούτσιμ
ἡμποροῶ	πότου	μούνντ
ἡξεύρω	οστίου	ντι

Θ

<u>ῥωμαίικα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
θάλασσα	άμαρε	ντέτ
θαμπάνω	νουβέντου, βαροτόσου	μαπαρέρετα
θάνατος	μοάρετ	βντέκγια
θάροξ	θάρορου	σοπαρέσα
θαῦμα	τζονντίε	μπλεκουλίμ
θάπτω	νγκρόπου	νγκροπόγ

ῥωμαϊκά

θειάφι
θείος
θέλω
θεμέλιον
θεός
θέρος
θέρμη
θηλιὰ
θηλυκός
θησαυρός
θολός
θόλος
θρέφω
θρονι
θυγατέρα
θυμιάμα
θυμός
θύρα
θυσία

βλάχικα

σκληύφουρα
λάλα
βόη
θεμέλλιον
ντουμνιετζά
σιτζεράρε
χιάβρα
λάτζου
θηάμονου
χαζνά
κουτρούμπουρου
κουμπέε
χαρονέσκου
σκάμνου
χίλλε
θυμιάμα
ναρραήρε
ούσσα
κουρμπάνε

ἄλβανίτικα

σκιούφουρ
ούγγι
ντούα
θεμέλλ
περάντι
κόργια
έθε
λιάκ
φέμαρ
χάζνα
τούρμπουλ
κουμπέ
ουσσαμιέγ
σοκάμπ
μπίγια
κέμ
χυδαήμ
ντέρα
κουρμπάν

I

ῥωμαϊκά

ιατρός
ἰδρωτας
ἴσιος
ἴσκιος
ἱστορία

βλάχικα

γιάτρον
σουντοάρε
ντιρέπτου
αούμπρα
ἱστορία

ἄλβανίτικα

χεκίμ
ντίρσα
ηντρέϊτα
χίαι
ἱστορι

K

ῥωμαϊκά

Καβάδι
καβαλάρης
κάβουρας
κάγγελον
καθαρός
καθένας
καθημερινά
κάθομαι
καθρέπτης

βλάχικα

καπλαμά
γκαλάρον
καβούρου
παρμάκου
σπασορίτου
καθεσύνου
ντεκαθεντζούα
σέντου
λαγίε

ἄλβανίτικα

καπαμά
καλιούαρ
γκαφός
παρμάκ
ήκιερούαμ
κουσσντό
γκαντι
ρρι
πασκιούρ

<u>ῥωμαϊκα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἀλβανίτικα</u>
καινούργιος	νάον	ηριθ
καιρός	ζαμάνε	κόχα
καίω	ἀρντου	ντιέγκ
κακάβι	καλντάρε	κουσι
κακός	ροάου	ηκαέκι
καλάθι	καλάθα	σοπόρτα
καλαμάρι	καλαμάρου	καλαμάρ
καλάμι	κουκούτα	κάλαμι
καλός	μπόννου	ημίρα
καλοῦπι	καλοῦπε	καλοῦπ
καλύβι	καλύβα	κολύμπε
καλῶ	κλλέμου	φτόγ
καμάκι	καμάκου	φισοννιάρ
καμάρα	καμάρα	καμάρε
καμηλαῦκι	καμαλαῦκε	καμηλανκ
καμῆλι	γκαμῆλα	ντεβέ
κάμνω	φάκου	μπάγ
καμπάνα	καμπάνα	κουμπόνα
κάμπια	ουρνίντα	δέμγια
κάμπος	πάντε	φούσσια
καμπούρης	γκουσουράτου	ἡγκαρμούνιον
κανάβι	κάνεπα	κάροπ
κανάτα	κανάτα	λιαγγίν
κανείς	τζινεβὰ	ἀοννιά
κανίσκι	κανίσκου	ταφαλιάτα
κανίστρι	κανίστρα	κανίστρα
κανόνας	κανόνα	κανόν
καντήλα	καντήλα	κανδήλε
κάπηλος	μπακαλά	μπακαλ
καπίστρι	καπέστρου	παπιστάλ
καπνός	φούμου	τιούμ
καπόνι	καπόνου	καπόν
καράβι	κάτρεγου	γκεμι
κάρβοννον	καρμποῦνε	φαγγιλ
καρδία	ἡνεμα	ζέμαρα
καρπός	φρούττου	φριοντ
καρτερῶ	ἀστέπτου	νταλιόγ
καρῶδι	νούκα	άρα
καρφι	πέρονα	περονά
κασέλα	σφενντοῦκε	ἀρκα
κασίδα	κασίδα	κέρα
καστανον	γκαστάννε	κασσέννια
καστρον	τζιτάτε	καλιέ
καταχνιά	καταχνιέ	μιέγκουλα

ῥωμαϊκα

κατεβαίνω
κατζαρὸς
κατζόχοιρος
κατουρῶ
κάτω
κατῶγι
κατῶφλι
καυκί
καυχῶμαι
κάψα
κέδρος
κείτομαι
κελλι
κεντῶ
κεραμίδι
κεράσι
κέρατον
κέρδος
κερὶ
κερκέλι
κερνῶ
κεφάλι
κέφαλος
κεχρὶ
κηβοῦρι
κῆπος
κίνδυνος
κίτρινος
κλαδί
κλαίω
κλάνω
κλειδί
κλέπτω
κλοτζιά
κλουβί
κλώθω
κλωσσαριά
κιλία
κοιμοῦμαι
κοινὸς
κοιτάζω
κόκκαλον
κόκκινος
κόλακας

βλάχικα

μεντεπούνου
νκαρσιλλιάτου
ἄριτζου
μεκίσιου
νγκιόσου
κατῶγε
πριάγκου
σκάφα
μεαλάβντον
καροάρε
ντζουνιάπινε
ντζάκου
τζελῆε
κινντησέσκου
τζουρουννίντα
τζεριάσσα
κόρνου
ἄμιντάρε
τζεάρα
καρτέλλιου
τόρρου
κάπον
κέφαλου
μέλλιον
κηβοῦρε
γκαρντήγα
περίκουλ
γκάλμπενου
ντράμα
πλάγκου
μπέσου
κλλιάε
φούρου
κλότζα
καφάσα
σοτζου
κλώτζα
πάντεκου
ντόρμου
κοινὸ
μουτρέσκου
όσου
ρρόσιου
ντεζνιρντατόρου

ἄλβανίτικα

ζμπρέσ
κιμεσσές
έσσ. έσσ.
παρμιέρ
πόσστα
κιλιάρ
πράκ
κούπα
μαλασστόχεμ
βάπα
βγγένια
γκέτζ
κειλλι
κενντήσ
τιέγκουλα
κιερσοί
μπρι
φιτίμ
κειρι
ρέζε
κθέγ
κριοῦε
κέφαλ
μέλλ
κηβοῦρ
κόπσστα
κινδὸν
ηβέρδα
ντέγκα
κιάγ
πιέρδ
κιοντζ
μβιεδ
σσελλμ
καφάς
ντρέδ
σιόκα
μπάρκ
φλέ
ηγκιθαγκίγσομι
βαστρογ
κόσκα
ηκούκι
λιαϊκατούαρ

ρωμαϊκα	βλάχικα	άλβανίτικα
κολλῶ	ἀλικέσκου	γγιγίτ
κολοκίθι	κουρκουμπέτα	κούγκουλ
κολόννα	στούρου	σοσιούλα
κολυμπῶ	ννιοντάου, ανόταλλους	μνοτόγ
κομπι	νάστουρου	σούμπουλλ
κονεύω	κουντισέσκου	κοντίσ
κοντά	απροάπε	ἄφαρ
κοντάρι	κοντάρου	μανζτράκ
κοντίλι	κοντίλλιο	κοντίλλ
κοντός	σοκούρτου	ἡσοκούρταρ
κοπάδι	κοπήε	γκριγγε
κοπανίζω	μπάτου	
κοπέλα	κοπέλα	
κόπος	κόποσου	
κοπρία	κοπράε	
κόπτω	τάλλιο	
κόρακας	κόρμπου	κόρπου
κόρδα	κορντηάο	κόρδαξα
κόρη	φιάτα	τζούπα
κορμι	τρούπου	τρονπ
κορνιακτός	πούλμπερε	πλλιούρ
κορυφή	κριάσσιντου	κίκαλια
κόρφος	σίνου	γγι
κόσκινον	τζήρου	σοσιόσια
κόσμος	έτα	ντουννια
κοτζιπίδα	μολτζα	τέντα
κουβαλῶ	πόρτου	μπαγ
κουβάρι	γκλλέμου	λιάμσο
κουνδοῦνι	κλόποτου	καμπόρα
κουνκι	φάο	μπάθα
κούκκος	κούκκου	κούκιε
κουκουβάγια	κουκουβιάω	κουκουβάϊκα
κουκούλι	κουκούλε	κουκουμάλιε
κουκουνάρι	μαρρούλα	φαστάκ
κουλοῦρι	κουλάκου	κουλιάτζ
κουμέρκι	κουμέρκε	μπατζζνάρλα
κουμποῦρι	κουμποῦρε	καλάφ
κουνῶ	λιάγκανου	λιακούντ
κούπα	κούπα	κούπα
		λιουγάτα
		λιόδ
		κουρδουβάν
		κιέθ
		τροκόγ
	κάλκου	

<u>ῥωμαϊκῶν</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
κούρη	κοῦρη	κούρη
κουροῦνα	τζοάρα	σόρα
κουτάλι	λίγκουρα	λιούγκα
κουτζός	σλιόπου	ησοκιέπαρ
κούτζουρον	κούτζουρον	καρτζού
κουφός	σούρντου	ησοσόρα
κούφιος	γκόλου	ἦζμπράζα
κοφίνι	καλάθα	κοφίν
κράζω	στρογκου	θαρρεσ
	βέρντζου	λιάκρα
	γίνου	βέρα
	τζάνου	μπάγ
	κάρνε	μισσ
	πάτου	σοράτθ
	σούρπου	ρραζόγ
κριθάρι	σπίντζουρον	νβάρ
	όρτζου	έλπ
	ντζούντικου	γγιουκόγ
κρομύδι	τζιάπα	κίεπα
κρούω	ἄγκουντέσκου	μπίε
κρούαδα	ρκοάρα	φτόχατα
κρούβω	ἄσκούντου	μισσέχ
κρουστάλι	γκλλέτζου	ἄκουλ

A

<u>ῥωμαϊκῶν</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
λουλοῦδι	λιλήτζα	λιούλλε
λουρί	σουγκλιτζάρε	λιέμαζα
λύκος	κουρράο	κούπ
λύπη	λούπου	ούλλκ
λύρα	νβερνάρε	χέλλμ
λυσιάζω	ντζάνγκαρρα	λύρα
λύχνος	τρούμπου	ταρμποχεμ
λωλός	σοαννάνου	λιουκιέρε
	ζούρρου	μαράκ

M

<u>ῥωμαϊκῶν</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἄλβανίτικα</u>
Μαγαζι	μακαζά	μαγκαζέ
μαγαρίζω	πανγκανέσκου	παγκάγ
μάγειρας	ἄχιτζή	ἄχιτζή
μάγος	μαγίστρον	μαγιστόικ

<u>ῥωμαίικα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἀλβανίικα</u>
μάγουλον	μέρονντε φάτζα	μόλα φάκεσα
μαδῶ	αζμούλγκου	νντοῦκ
μαζι	ντεαντούνου	μπάσσκα
μαζόνω	ἀντούνου	μπατλήθ
μαθαίνω	νβέτζου	μοσίγ
μαίμοῦ	μαϊμόουνου	μαϊμόον
μάκρος	λονντζήμε	γκιάτγια
μάκρος	λονντζήμε	γκιάτγια
μάλαμα	ἀμάλωμα	ἄρ
μαλλι	λάνα	λιέσο
μαλώνω	νκάτζου	κερτόγ
μάννα	μούμα	μάμα
μανίικι	μάνικα	μάνγκα
μανιτάρι	μπουρέτε	καπούρδα
μάνταλος	μάνταλου	κλοπάσκα
μαντᾶτον	μάντάτα	μουτζζντέ
μαντζήλι	ντεσεμιάλε	ρίζα
μάντης	μάνντου	σοορτάρ
μαντρι	τουορᾶσστε	στάν
μαξελάρι	καπιτίνγιου	γιαστάκ
μάραθρον	μαράλλιον	μοράτζ
μαργαριτάρι	μαργαριτάρε	μαργαριτάρ
μαργιόλος	μαργιόλου	λιακατάρ
μάραμαρον	μάραμορε	μερμέρ
μαροῦλι	λακτοῦγκα	λαττοῦγκα
μάρτυρας	μάρτυρον	σσαχιτ
μασκάλη	σουμσοάρα	ογιέτουλα
μασκαρᾶς	μασκαρά	μασκαρά
μασσω	ἄρροάμιγκου	πατριούπ
μαστίχι	μαστίχε	μαστίχ
μάστορας	μάστορον	ουστά, μέσσταρ
μαστραπάς	μαστραπά	μαστραπά
μάτι	όκλλιον	σιόν
μαῦρος	λάκου	ηζή
μαχαίρι	κουτζούτου	θίικα
μεγάλος	μάρε	ημάθ
μέθη	μμμπετᾶρε	ταντέϊτονν
μειράζω	μπάρτου	νντάγ
μελάνι	μελάνε	μελάν
μέλι	ννιᾶρε	μιάλλτα
μέλισσα	στούπου	μπλιέτα
μένω	αρραμάνου	μππέτεμ
μερι	κοάφα	κόπσοα
μερμῆγκι	φορνίγκα	καραντζᾶ

ῥωμαϊκά	βλάχικα	ἄλβανίτικα
μέρος	πάρτε	πιέσα
μέσα	ναούντρον	μπρένντα
μέταλλον	μαντένε	μαντέμ
μετάξι	σύρμα	μαντάφουα
μέτρον	μέτρον	μάτα
μῆλον	μέρου	μόλα
μῆνας	μέσου	μούαϊ
μηνῶ	ντημάντου	ποροσιτ
μία	σύνα	ννι
μικρός	ννίκου	ηβόγκαλλ
μικρός	ννίκου	ηβόγκαλλ
μιλῶ	ζμπουράσκου	κουβαντόγ
μισεύω	νκισέσκον	νίσεμ
μισῶ	ἐχθρευσέσκου	χασμόγ
μνῆμα	μαρμίντου	βάρ
μοῖρα	τύχε	ταλιχ
μοιχός	κουρβάρου	κουρβάρ
μολύβι	μολύβε	πλιούμμπ
μοναχός	σίνγκουρου	ηβέταμ
μονέδα	μονέδα	μονέδα
μοσκεύω	μόλλιον	γγιοδέγ
μοσχάρι	γιτζάλο	βιτζ
πίονγκρίζω	μονγκαρισέσκου	μπαριρόγ
μουδιάζω	αμούρτου	μπιγγ
μουλάρι	μουλάρε	μούσκα
μουλώνω	τάκου	χέσσιμ
μουννοῦχος	μονόχου	χαντάμ
μουστάκι	μουστάτζα	μουστάκε
μοῦστος	μούστου	μούσσι
μπαίνω	ίντρον	χίγ
μπαλώνω	μπιάτικον	αρνόνγ
μπαρμπέρης	μπελμπέρου	μπερμπέρ
μπαστάρδος	κόκιλον	ντομπιτζ
μπάτζον	σσοπλιάκα	σσιονπλιάκα
μπερδαίνω	μμπερδοσέσκου	γκατζαρόγ
μπήγω	χήγκου	γγγούλλ
μπράτζον	μπράτζου	κράχα
μναλός	μαντούα	τρον
μνῆγα	μούσκα	μούζα
μύλος	μούρα	μούλλι
μύξα	μούκα	κιοῦρρε
μύρον	μύρου	μύρο
μυστρι	μυστριέ	μυστρι
μύτη	νάρε	χουνντα

N

<u>ρωμαίτικα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>άλβανίτικα</u>
ναῦλος	ναύλου	ναύλα
νερόν	άπα	ούγια
νεῦρον	βίνα	ντέλ
νεφρί	αροίκλιου	βέσσια
νήπιον	νήπιου	φόσσνε
νησι	νησίε	νησι
νηστεύω	αντζούνου	αγγερόγ
νίβω	λάου	λιάγ
νίκη	νικησήρε	μούνντια
νοικι	αγωγε, ακασέλλη	κυρά σαπαίσα
νόμος	νόμου	νόμ
νοπός	ταζέον	ταζέ
νόστιμος	νόστιμου	κασίσιμ
νοτιά	νοτιέ	γιουζι
νοῦς	μίντε	μένντ
νύκτα	νοάπτε	νάτα
νύμφη	νβιάστα	νοῦσε
νύχι	ούγκλλε	θούα

Ξ

<u>ρωμαίτικα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>άλβανίτικα</u>
Ξανθός	ρούσον	ροῦσ
ξένος	ξένου	κχούαϊ
Ξερῶ	βόμου	βγέλ
Ξεσκίζω	αροούπου	γκρίσ
Ξεφαντώνω	φάκου ζέφακ	τάλεμ
ξηπάζω	τζαχτησέσκου	σασισι, τρέμμπ
ξηρός	ουσκάτου	ηθάτα
ξίδι	πούσκα	ούθουλα
ξόμπλι	ιουρνέκα	γιουρνέκ
ξύλον	λέμνου	ντροῦ
Ξυράφι	σουράφε	μπρίσκα
ξύω	αροάντου	γκαρροῦαν
ξύω	σκάρκινου	γκρούαγ

Ο

<u>ρωμαίτικα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>άλβανίτικα</u>
Ὀγδόνητα	ομπντζάτζι	τεταδιέτα
Ὀγλήγορος	κουρροῦνντου	ήσπετίτα

<u>ῥωμαίικα</u>	<u>βλάχικον</u>	<u>ἀλβανίτικα</u>
ὀδόντι	ντίντε	δάμμπ
ὀκνεύω	ννιολιάνε	παρτόγ
ὀκτώ	όπτου	τέτα
ὀλάκερος	ντρέγκου	ητάρα
ὀλίγος	πουτζίνου	ηπάκα
ὄλος	τότου	γγίθα
ὄμοιος	ομοιου	ηγκιάσσιμ
ὀμπροστᾶ	ντενάντε	παρπάρα
ὄνειρον	γίσου	ἀνντάρα
ὄνομα	νούμα	ἐμαρ
ὀπίσω	ντεναπόη	πράπα
ὄργυιᾶ	μπαρτζάτου	πάσσ
ὄργη	ναρραῆρε	χιδανίμ
ὄρδινία	ὄρδινίε	μεσίτιγια
ὄρέγομαι	ὄρεξέσκου	μα ἀντετα
ὄρθός	ντιρέπτου	στοροάσα
ὄρκος	τζουράτου	μπέ
ὄρνιθα	γκαλλίνα	πούλιε
ὄρτικι	σκούρτζια	ποτπολόσκα
ὄρφανός	οάρφανου	ἡβάρφαρ
ὄρχιδι	κόλλιου	χέρδε
ὄσπριον	χερτούρα	ζιέσα
οὐρανός	τζέρου	κκιελ
ὄχεντρα	ναπάρτικα	νεπάρτικα
ὄχι	νοῦ	ιό

Π

<u>ῥωμαίικα</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἀλβανίτικα</u>
παγίδα	τζάρκου	τζάρκ-γκράτζηα
πάγος	γκλλέτζου	άκουλ
παγῶνι	πασούνου	παλούα
παζάρι	παζάρε	παζάρ
παθαίνω	πάτου	πασόγ
παιδεύω	παιδενσέσκου	μουνντόγ
παιδί	φιτζόρου	τιάλια
παίζω	ντζόκου	λιούαγ
παλαίβω	αλούπτου	λοττόγ
παλαιός	βέκλλιου	ηβγιέταρ
παλάμη	πάλμα	παλάμμπα
παλάτι	παλάτε	παλάτ
παληκάρι	ντζόνε	τριμ
πάλιν	ναπόι	παρσαρι
παλοῦκι	πάρου	χού

<u>ῥωμαϊκά</u>	<u>βλάχικα</u>	<u>ἀλβανίτικα</u>
πανηγύρι	πανηγύρου	πανηγύρι
πανί	πάντζα	πλιουχούρα
παντρεύω	μαρτίου	μαρτόγ
παξιμάδι	ποξιμάδα	πεξιμάθ
παπᾶς	πρέφτου	πριφτ
πάπλωμα	ιουργάνου	γιοργάν
πάππος	πάππου	γγιούσ
παπούτσι	παπούτζα	καπούτζα
παράδεισος	παραδειςου	παραδεις
παρθένος	βέιργιου	βίργι
πάστρα	σπάστρα	σπάστρα
παστώνω	παστωσέσκου	πασταρμόγ
πατέρας	τάτα	άτ
πάτος	φούντου	φούντ
πατώ	κάλκου	σοκέλ
πάχος	γκρεσήμε	τα μάιμ
πάχνη	μπρούμα	κπριούμα
πεζός	πεντέστρου	κάμμπασ
πεινά	φοάμιτα	ουρφασι
πειράζω	καρτέσκου	καντάτ, γκάς
πελεκώ	τζουπλέσκου	γκδένντ
πενήντα	τζιντζάτζι	πεσαδιέτα
πενθερός	σόκρου	βγιέρρα
πέντε	τζίντζι	πέσα
πεπώνι	πεάπινε	πιέπαρ
πέρδικα	πετουρίκλε	φαλάζα
πέρσο	άνου	βγιέτ
περιστέρι	παρούμμπον	πουλονύμμπ
περνώ	τρέκον	σοκόγ
πέρνω	αλιάου	μάρ
πέταλον	πέταλα	ποτκούα
πετεινός	κουκότου	καντζέτ γγέλ
πετώ	αζμπόρου	φλιοντιουρόγ
πετζί	κιάλε	λακούρα
πέτρα	κιάτρα	γκούρ
πεῦκος	κίνου	μπορίκα
πέφτω	κάντου	μπίγκ
πηγάδι	πούτζου	πούσ

Lexiconul nu e sfârșit. Are în tot 697 de cuvinte și nu dă nicio lămurire în ce privește autorul și data când s'a scris. Vreunul din filologia Academiei, studiindu-l, va putea să ne spue mai mult.

